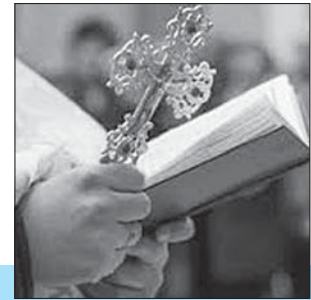

Брусилів. Вручення Опієнківської премії

ГАРЯЧА ТЕМА

2-3

РІК ВАСИЛЯ СТУСА

Матеріал читайте на с. 6

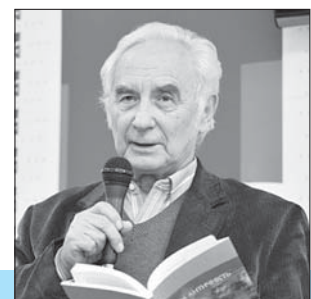
7-9

ХТО НАВЧИТЬ УКРАЇНСЬКОЇ

10

ЯК ДІЙТИ ДО ШЕВЧЕНКА

12

ТРАВНЕВА ПАЛІТРА КИЄВА

15

Василь КУЙБИДА
доктор державного управління, професор

Українська стратегія: наступ від оборони

Свого часу визначний військовий теоретик Карл Клаузевіц у знаменитій праці "Про війну" (*Клаузевиц Карл. О войне*. Издательства: Эксмо, Мидгард 2007 г.), говорив, що війна — це не що інше як розширене єдиноборство двох суб'єктів з невизначеним наслідком. Війна — це своєрідна гра вірогідностей, а не наперед визначений підсумок; хоча переможець завжди сьогодні готує свою завтрашню перемогу. Щоб опанувати дух війни — їй потрібно віддаватися повністю, розуміти її природу і раціонально планувати, а також мати волю до реалізації намічених цілей. Фізичне насильство у війні є лише засобом ведення війни, а ціллю завжди є нав'язання противнику власної волі, примушення його діяти у твоїх інтересах.

Необхідно віддати належне нашому історичному ворогу — Росії, її спеціальним структурам вдалося у переддень Революції гідності, використовуючи, з одного боку, розслабленість українського політикуму (як рудиментарний залишок психології уярмленої спільноти), з іншого боку — наявність чисельних колаборантських груп в українській еліті (сформованої з уламків постколоніальної адміністрації) масово інфільтрувати в систему української влади свою агентуру. Міністерство оборони України, СБУ, сектори виготовлення і торгівлі зброєю очо-

лили залежні від Росії люди. Вони зуміли в достатньо стислі терміни радикально ослабити українську державу. Фактично, Кремлю вдалося рукотворно створити одну з передумов успішної воєнної кампанії проти України, принаймні на першому етапі.

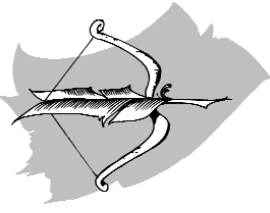
Зрозуміло, що у глобальних центрах сили уважно спостерігали за цими історичними зрушеннями, і готували, мабуть, власні контрзаходи, — враховуючи і геополітичні, і тактико-стратегічні принципи управління масштабними міжнародними процесами. На превеликий жаль, українській державі у цій глобальній грі відводилася роль своєрідного "гачка" — інструменту, за допомогою якого планувалося підсікти осшалоного від безкарності "євразійського хижака". А це можна було зробити за умови, з одного боку, злочинної поступливості української влади в час відкритої агресії іноземної держави, а з іншого боку, виплекання у російській владі ілюзії, що агресивні дії по "собіранію руських земель" колективний Захід проковтне мовчки. Цю ілюзію підтримали слова тодішнього президента США Обами про те, що у випадку введення російських військ в Україну США ніяких дій не вживатимуть.

Реальні приклади з цієї закулісної гри наводять сьогодні деякі чільні тоді українські урядовці, зокрема О. Турчинов стверджує, що нібито в час окупації Криму західні послы буквально викручували йому руки, вимагаючи не застосовувати силу проти окупанта. Можливо, побоюючись передчасними діями його злякати?! Гачок з "кримською наживкою" мав глибоко ввійти у ненажерливу пащу хижака.

Звичайно, ця геополітична гра є привабливою для абстрактної аналітики, але не тоді, коли ти виступаєш безпосереднім "предметом гри", коли за право "грати за чужими правилами" українці розплачуються втратою частини земель і смертю десятків тисяч українських громадян, тоді все це сприймається по-іншому. Скажемо прямо: для нас це неприйнятно!

Та це лише одна сторона реальності. Другою стороною реальності є те, що в нинішніх конкретних умовах, без допомоги Заходу, Україні буде дуже важко вистояти у прямому двосторонньому зіткненні з Росією. Але вважати, що Захід нас оборонить, було б глупством. Він може допомагати, якщо відчайдушно боротимемося ми.

Закінчення на стор. 4

Василь ЛИЗАНЧУК,
доктор філологічних наук,
заслужений професор Львівсько-
го національного університету
імені Івана Франка

Антиукраїнський рейвах промосковських блудників

Неймовірний рейвах зчинили Юрій Бойко, Михайло Добкін, Вадим Новінський та їхні поплічники — перелицьовані члени колишньої “Партії регіонів”, перефарбовані комуністи, переінакшені соціалісти та інші московські блюдолизи у зв’язку з тим, що Верховна Рада України 268-ма голосами підтримала пропозицію Президента звернутися з проханням до Вселенського патріарха Варфоломія з проханням про надання автокефалії православної церкви в Україні (Томос) та визнати нечинним акт анексії Київської Митрополії Московським Патріархом 1686 р.

Патріарх Філарет від імені церкви Київського Патріархату та Митрополит Макарій від української автокефалії вручили П. О. Порошенкові звернення до Варфоломія з проханням визнати незалежність української церкви. Аджо православ’я прийшло до України саме з Царгорода, а потім саме від Русі (давньоукраїнської держави) поширилося на Залісся, де необачливо руські, тобто українські князі заснували Москву.

На превеликий жаль, досить багато українців не розуміє, що Українська Православна Церква Московського Патріархату — це філія Московської (Російської) православної церкви, яка є одвічним ворогом української духовності. Нагадуємо, що офіційно Московська церква існує лише від 1589 року.

Київська митрополія канонічно й історично, з моменту свого створення після хрещення Київської Русі (988 р.), більш ніж 700 років була Автономною Помісною церквою під омофором Вселенського Константинопольського Патріархату, що канонічно є Церквою-матір’ю для Української Православної Церкви. Проте цей статус був порушений 1686 року, коли Київська митрополія при втручання московської світської влади була передана в тимчасове Намісництво Патріархові Московському. Ця подія, що порушила багатовіковий канонічний уклад Київської Помісної Церкви, до цього часу є одним із головних “каменів спотикання”, розбратів і розділень в українському православ’ї.

Після руйнування Києва Володимиро-Суздальським князем Андрієм Боголюбським у березні 1169 року, коли було знищено і пограбовано багато церков і монастирів, значення Києва як духовного центру підупадає. Жорстоке руйнування “матері городів руських” підводить ризику під “київською добою” Русі. Володимиро-Суздальське князівство, а згодом — Московське царство виступило на історичну арену як деспотична держава: “самодержавіє” з обов’язковим пристосуванням та смакуванням культу терору, зв’язаним знущанням над інакомислячими. Північні самодержавці зігнорували повчання Володимира Мономаха, який закликав не наслідувати лиходіїв, не лютувати словом, не хулити розмовою, гнів подавляти, помисел чистий мати. Жорстокі загарбницькі війни, які вели суздальці-московити проти русичів-киян, мали етнічний характер.

Від часу свого заснування Київська митрополія користувалася автономією у складі Константинопольської Патріархії, служила коліскою українського християнства, “спонукаючи себе на добрі діла Господа ради” (Володимир Мономах). Упродовж монголо-татарського періоду були відомі 22 київських митрополити. Більшість із них були греками, яких надсилали константинопольські патріархи. Вихідцями з Русі були митрополит Іларіон (1051—1062), Єфрем (1089—1097), Климентій Смолятич та Кирило II (1233—1236). Після здобуття і жорстокого руйнування Києва у 1240 р. військами Батия — онука Чингісхана — київські митрополити починають селитися у північних князів.

У 1299 р. київський митрополит Максим переніс митрополічу столицю до Володимира-на-Клязьмі. З того часу до 1461 р. митрополити, що жили у Володимирі, а з 1325 р. у Москві (цим було зміщено Московську державу) носили давній титул “Митрополит Київський і всея Русі”. Але в Києві та на українських землях митрополити з’являлися тільки для збирання данини та вивезення до Москви святих.

Після татарської навали, загального занепаду та втрати неза-

лежності Київської Русі Київська митрополія опинилася на території трьох держав — Великої Князівства Литовського, Корони Польської та Московського князівства. І вже з початку XIV ст. Московське князівство, яке жорстоко “сбирало Русь”, претендувало на контроль над Київською митрополічною кафедрою.

Остаточне перенесення Київської кафедри на Північ пов’язують із митрополитом Петром, який 1325 р. обрав для свого перебування мале містечко Москву, де князував Іван Данилович Калита. Однак Петро та його наступники ще понад століття іменувалися “Київськими митрополитами”.

Невдовзі Москва почала претендувати на заснування власної митрополічної кафедри. Протягом довшого часу це не зустрічало підтримки з боку Церкви-матері Константинопольської, стратегія якої полягала у тому, аби всі слов’яни крайнього православного Сходу були підпорядковані одній кафедрі — Київській. На користь Москви спрацювала нава на Візантій турків-османів.

1448 р. князь Василій Темний скликав Церковний собор, який самочинно висвятив на митрополічу кафедру єпископа Іону. Його було рукоположено як митрополита “Московського”, якого довгого часу у православному світі не існувало. У такий маніпулятивний спосіб була утворена нова — Московська митрополія (через 460 років після Київської). Київська ж кафедра залишалася у підпорядкуванні Константинопольського патріархату: її єпархія перебувала тоді у володіннях Польщі та Литви. На той час Московська кафедра не вважала ці єпархії своєю “канонічною територією”.

1458 року Константинопольський патріарх реорганізував Київську митрополію. Тоді до митрополії входило 11 єпархій: Київська, Брянська, Смоленська, Полоцька, Турівська, Луцька, Володимир-Волинська, Берестейська, Перемишльська, Галицька та Холмська. А новому митрополиту Григорію II патріарх надав новий титул — Митрополит Київський, Галицький та всієї Русі. Цей титул глави Київської митрополії носили аж до підступного підпорядкування Української церкви Московському патріархату в 1686 р.

Почалося з того, що влітку 1588 р. царгородський патріарх Єремія II Транос із супроводом прибув до Москви просити допомоги, “милостині”. Прибуттям Єремії вирі-

шив скористатися далекоглядний Борис Годунов. Гостей прийняли достойно, забезпечили їх гарним утриманням (“харчами”). Але при цьому навколо них відбувалися дивні речі. Високих гостей не зустрічав Московський митрополит, їм не дали можливості спілкуватися з ієрархами, служити разом у церквах. Константинопольських ієрархів майже не випускали на вулицю, а справи вони мали лише з представниками царської влади. Єремію вшанували не як патріарха, а як митрополита. З метою “упокорення” гостей було покликано “стати перед царські очі” тільки через 8 днів після прибуття до Москви. І навіть не запросили до царського столу, як це було заведено.

В атмосфері таких утисків Борис Годунов звернувся до Єремії з “проханням” створити тут і зараз же московський патріархат. Через серйозні канонічні перепони Єремія не хотів та й не смів задовольнити бажання Москви. Протягом багатьох місяців грецьких ієрархів тримали під домашнім арештом, ходили за ними по п’ятах, відкрито стежили за кожним словом, заставляли підписувати документи церковнослов’янською мовою, якої ті не знали. Патріарху Єремії, старій хворій людині, недвозначно загрозували довічною висилкою до Володимира. Зрештою, Єремія згодився поставити на патріаршество Московського митрополита Іова. На церемонію інтронізації Єремію вперше привели до Успенського собору і там він вперше побачив Московського митрополита, від 27 січня 1589 р. — патріарха.

На час утворення Московського патріархату (1589 р.) землі теперішньої України не входили до складу Московії, а православні єпархії на цих землях підпорядковувалися Київській митрополії. Тому не могло бути (і не було!) мови про те, що це — “канонічні території” Московського патріархату. Це маніпулятивна легенда наступних поколінь московитів.

Створенням патріархату Москва замкнула “трикутник смерті”, в “якому агонізувала Руська (Українська) церква на чолі з митрополитом Київським і всієї Русі”. “Тоді наші предки, — означає В. Іванишин, — поставлені у безвихідь, не здалися в полон сильніший — польській римо-католицькій — церкві, не допустили свого підпорядкування їй. Вони врятували Церкву, її ієрархію, свій обряд, пішовши на прямий союз (унію) з Римом”.

У жовтні 1596 р. у Бересті в

храмі святого Миколая церковний Собор проголосив унію (союз) Української православної церкви з Римом. Так витворилася національна Церква, яка зберегла всі релігійно-культурні традиції і дух опору нашого народу. У руках українців виявився могутній засіб боротьби і з колонізацією, і з російщенням на релігійному ґрунті. Важливу роль у цьому відіграло збереження уніатством східного українського обряду та мовна політика українського греко-католицизму.

Московська (Російська) православна церква досі негативно сприймає Берестейську унію, яка є нічим іншим, як відновленням частини православної українців спілкування з Римською церквою, перерваною 1054 р. розколом (розділенням, розломом — схизмою) світового християнства на дві частини, що призвів надалі до драматичного розділення Європи на Захід і Схід. Минали століття, і завжди Греко-католицька церква стояла на сторожі духовних та національних інтересів українського народу. Інакше складалася доля Української (Руської) православної церкви.

Події національно-визвольної війни українського народу пішли таким шляхом, що довели Богдана Хмельницького у 1654 р. до союзу з Московією у Переяславській угоді. Велику роль у цьому відіграла ідеалістична надія на єдиновірство Православної України з Православною Московщиною, сподівання на безкорисливу підтримку сильного єдиновірця слабшому, що знемагав у постійних війнах з католицькою Польщею та іновірними турками і татарами. Але, як виявилось, це була фатальна помилка для України та її Православної Церкви.

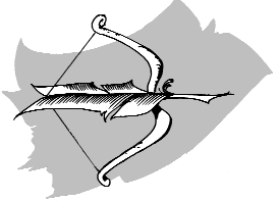
Московські патріархи вдалися до найрізноманітніших способів, щоби підпорядкувати собі Українську Православну Церкву, яка мужньо відстоювала свою незалежність. Кульмінаційний момент переслідування Української Православної Церкви припав на 1685 рік, коли Московський патріарх, пославшись на севдостатію Переяславської угоди про підпорядкованість митрополита Київського патріархату Московському, без згоди Царгорода призначив митрополитом Київського єпископа Гедеона Святополка-Четвертинського. Це означало фактичне підпорядкування Київської митрополії Москві всупереч канонічній забороні втручання у справи іншої церковної сфери. Нововисвяченому митрополитові дали титул “Мит-

рополит Киевский, Галицкий и Малая Россия”. Особливо важким ударом по Українській церкві треба вважати те, що Київська митрополія була переведена до Москви. Віра українців у свого єдинокровного православного царя відіграла лиху роль: жодна військова сила не змогла б позбавити свободи український народ, але єдина з московитами віра дуже багато в цьому допомогла.

Фатального 1686 р. Константинопольський патріарх Діонісій, перебуваючи у сильній матеріальній скруті, за надану московським царем фінансову допомогу зрікся зверхності над Київською митрополією, буквально продав Українську Церкву-доньку Московському Патріархату “за три сорока соболів і двісті червоних”. Неканонічність цього акту визнав уже наступного року собор Константинопольської церкви, який поклявся патріарху Діонісію позбавленням патріаршої влади. Однак результатом ганебної оборудки стало перейменування Московської церкви у Руську та, відповідно, початок відліку її історії від часів Хрещення Русі. Для Української Православної Церкви скінчилась тоді 700-річна незалежність в юрисдикції Царгорода.

З 1686 р. Українська Православна Церква майже 300 років “пролежала в російській домовині” (В. Липківський). Замість “пастухів”, які б дбали про своє “стадо”, які були б невтомними працівниками на ниві духовної освіти ввічених їм Богом душ, на Україну після “присоединення” почалася навала справжніх гнобителів і визискувачів у рясех і ризах, які відразу почали ганьбити місцеві християнські звичаї, називати все українське у православній церкві “богопротивним”, “неблагословенним”, нібито зараженим “латинською ерессю”. Із церковного вжитку витіснили українську мову; заборонили використовувати книжки київського та львівського друку; цькували українське іконне малярство; “святійший” Санкт-Петербурзький Синод, який очолювали цинічні світські обер-прокурори, наклав заборону на українську храмову архітектуру.

Оскільки головним інтелектуально-науковим осередком українського православ’я був Київ, зокрема Києво-Печерська лавра, то Петро I саме сюди спрямував черговий “обрусительний” удар. Він формулює концепцію, що “московитяне были и в козацкой земле”. Відповідно до цієї концепції Петро I засилає під виглядом монахів своїх агентів, які

наприкінці квітня 1718 р. підпали лавру, подбавши про те, щоб спалити її “древлехранилище”, тобто архів, де зберігалися українські літописи, акти ще з княжої доби. В Україну був організований справжній похід російського духовенства, якому роздавалися кращі церковні посади і яке фактично своїми доносами в центр імперії провокувало подальші кроки російщення українського православ'я.

Феофан Прокопович, займаючи посаду президента Святейшого Синоду, написав “Духовний Регламент”, який обгрунтував і узаконював владу царя над Церквою, і “Правду воли монаршей”, що стала, по суті, статутом російського самодержавства. Петро I буквально ліквідував церковне самоуправління і створив світський священний Синод, який керував усіма церковними справами. Патріархат Російської православної церкви було відновлено лише 1918 року. Але зміст діяльності РПЦ як ідеологічно підпорядкованої державній інституції залишився таким до сьогодні. Дотепер у РПЦ не ліквідовано ганебний указ Петра I про доноси.

Для придушення українського національного руху, осередком якого була Українська Церква, царський режим використовував також Першу світову війну. Як тільки російські війська зайняли Галичину, Буковину, Лемківщину, генерал-губернатор граф Г. Бобринський висловив свою програму: “Восточная Галиция и Лемковщина искони-коренная часть единой великой Руси; в этих землях коренное население всегда было русским, устройство их по сему должно быть основано на русских началах. Я буду вводить здесь русский язык, закон и устройство”.

Чимало українських греко-католицьких священників вивезли в глибину Росії або на Сибір, присилаючи на їхнє місце російських “батьюшок”. 19 вересня 1914 р. російська окупаційна влада заарештувала Андрея Шептицького, “бо в очах російського командування він був дійсним провідником галицького “мазепинства”. З того часу, коли Андрей Шептицький очолює Греко-Католицьку Церкву, український національний рух у Галичині значно посилюється завдяки його бурхливій діяльності.

Уперше українська мова на церковній службі у храмі, тоді ще формально Російської церкви, прозвучала 22 травня 1919 р., хоч “закон про Українську Автокефальну Православну Церкву” було видано ще 1 січня 1919 р. Лише 14 жовтня 1921 р., на Покрову, в храмі святої Софії Київській зібрався Перший Всеукраїнський Православний Собор. І хоча рік був голодний, а залізничне сполучення складне, на нього прибуло 472 делегати з усіх регіонів України. Серед них було чимало визначних діячів культури, освіти, мистецтва. Собор визнає канонічним акт приєднання у 1686 р. Української Церкви до Московського патріархату, що знищило її автокефальність.

Було відновлено Національну Українську Церкву, спадкоємицю Київської митрополії, що прибрала назву — Українська Автокефальна Православна Церква. А 23 жовтня 1921 р. у тій же Софії Київській, у присутності її молитовній співучасті всіх делегатів Собору і за великої кількості народу, поставили на першого архієпископа і митрополита Київського і всієї України протоієрея Василя Липківського.

Однак архітектори створення могутньої централізованої мос-

ковсько-більшовицької імперії постійно були на чатах, щоб не допустити глибокого утвердження національної самосвідомості українського народу. На початку 1929 р. партія більшовиків посилює кампанію терору проти Української Автокефальної Православної Церкви, яка активно займалася деросійщенням. Було репресовано цілі українські парафії, заарештовані єпископи, духовенство, активні віруючі, зруйновано багато церков. Під час цієї антиукраїнської кампанії знищено 32 єпископи і близько 10 тисяч священників Української Автокефальної Православної Церкви.

Результатом патологічної ненависті московсько-більшовицького режиму до української культури й духовності було знищення впродовж 1917—1939 рр. 8 тис. пам'яток церковної архітектури, що становило 65% усіх храмів України. Серед зруйнованих — чимало шедеврів доби давньоукраїнської держави — Русі. 1938 р. Василя Липківського розстріляли. Але його звернення до парафіян: “Коли не станеш об'єднано в обороні своєї Вітчизни, то плакатимеш у московській неволі, як колись Ізраїль”, надзвичайно актуальне й сьогодні в умовах інформаційно-психологічної і військової агресії Російської Федерації проти України.

Українська Автокефальна Православна Церква була потужною перешкодою зміцнення нової російської імперії під назвою СРСР. Тому 1930 р. її знищив комуністичний режим. Шалена антирелігійна боротьба велася проти всіх церков і релігій, але тільки Українську Церкву більшовики знищили, а російську, хоч і напівживу, залишили, бо вона стояла на імперських позиціях.

Настала черга Української Греко-Католицької Церкви. У середині березня 1945 р. Й. Сталін санкціонував кампанію з ліквідації Греко-Католицької Церкви, в якій влада вбачала небезпечного конкурента насаджуваної комуністичної ідеології. 8—10 березня 1946 року Львівський церковний собор, зібравши 216 делегатів-священників і 19 мирян, оформив ліквідацію унії 1596 року і возз'єднання греко-католиків із РПЦ.

Сьогодні в Україні є такі православні громади: Українська Православна Церква Київського патріархату (УПЦ КП), Українська Автокефальна Православна Церква (УАПЦ), філія Московського патріархату під назвою Українська Православна Церква (УПЦ МП). Додаймо до цього ще громади Російської православної церкви, Старообрядницької православної церкви, Російської вільної православної церкви, Греської православної церкви тощо — і матимемо теперішню мозаїку православ'я в Україні.

Майже всі ці названі й не названі християнські, а ще й нехристиянські Церкви лояльно ставляться до Української держави і не є загрозою для її незалежності. УПЦ КП, УАПЦ, як і УГКЦ, твердо стоять на ґрунті української Державності, підтримують українські духовні цінності й відстоюють українські національні інтереси. Реальну загрозу становить УПЦ МП, точніше — ієрархи цієї однієї з найчисельніших і найагресивніших церков, яка, по суті, є п'ятою колоною Москви у нашій державі. Не випадково французька газета “Ле Експрес” писала: “Коли 20 мільйонів православних українців будуть підпорядковані Москві (МП), то суверенітет України буде фіктивним”. Ось чому Російська православна церква не надає канонічної авто-

кефалії Українській Православній Церкві (УПЦ) ні Московського, ні Київського патріархатів. Що засвідчив, зокрема, Архієрейський Собор УПЦ МП від 15.12.1996 р., який визнав недозцільним надання їй автокефалії.

Досі потужним опорним центром Росії, її ідеологічно-пропагандистською й розвідувальною мережею в Україні є особливий осередок Російської Церкви — так звана УПЦ МП, яка делікатно уникає публічно називатися МП (Московського Патріархату). Від 2000 року Російська церква в Україні захопила значні території і побудувала сотні церковних споруд. Наприклад, на Оболонському масиві в Києві діє шість храмів УПЦ МП, найбільшим з яких є Собор Покрови Божої Матері на вул. Трирічній, 5-а. Саме сюди неодноразово приїжджали святити воду В. Янукович і М. Азаров. Та й нині тут виступає активістів і прихильників “руського міра”, котрі агресивно й нахабно демонструють свою відданість Московії.

Патріарх Київський і всієї України-Руси Філарет слушно наголосив: “Ніколи Українська Церква не повернеться до Московського Патріархату. Чому? Тому, що ми маємо свою державу. Як вони у своїй державі мають свою незалежну Церкву, так само і ми, українці, маємо право на свою Церкву. Тому повернення ніколи не буде. А єдина в Україні помісна церква буде, рано чи пізно, але все одно — буде! Ніхто, зокрема й Москва, не має права відмінити апостольське правило, згідно з яким кожен народ має право на свого єпископа. Ми і далі розбудуватимемо свою Церкву і служитимемо українському народу. Мусимо усвідомити, що без Української держави не може бути незалежної Української Церкви. І навпаки, без незалежної єдиної Української Церкви не може бути незалежної суверенної і соборної України”.

Сподіваємося, що незабаром Вселенський Патріарх Варфоломій надасть Українській Помісній Православній Церкві Томос автокефалії. Дані соціологічних опитувань свідчать, що 2/3 вірян Московського Патріархату виступають за єдину українську помісну православну церкву. Нині не треба перейматися питанням, хто очолює Українську Помісну Православну Церкву. Найголовніше, щоби вона стала незалежною від Москви.

Саме така перспектива викликала неймовірний гвалт, крик, леммент у середовищі промосковської п'ятої колони в Україні. Ієрархи російського православ'я застосовують, використовують усі важелі, зокрема україноненависників на кшталт Бойків, Добкіних, Новінських, а також і фізичну силу (тітушки), щоби не дати відновити Єдину Помісну Українську Православну Церкву, у храмах якої звуковий образ українського слова має бути таким же барвистим, одухотвореним, прекрасним, як і зоровий образ храмів.

У церковній, молитовній мові має звучати глибинне високе слово, яке несе в собі дух і енергетику українських поколінь від часів Володимира Хрестителя, виводить нас на широкі часові площини вічності. Рідне молитовне українське слово живе своїми потенційними можливостями, чекає, щоб ми заглибилися в нього і ним живилися. Згадаймо Шевченка: “А дай жити, серцем жити”. Ідеться про працю серця, душі й розуму — трьох реалій, які, коли є, то ми живемо, а коли їх немає, то просто існуємо.

Звільнення Донбасу: 100 років тому

Георгій ЛУК'ЯНЧУК
Фото автора

Унікальні кадри, зокрема дивом збережена світлина козацького полку Запорізького корпусу армії УНР, що під українськими знаменами у квітні 1918 року марширує Бахмутом, та маловідомі широкому загалу історичні факти стали основою відеоролика “100 років звільнення Донбасу від російсько-більшовицьких загарбників”, який в Укрінформі презентувало Міністерство інформаційної політики. Автори фільму і його режисер Тарас Підгірняк за чотири хвилини 20 секунд (саме стільки тривають дивом збережені документальні кадри фільму) розповідають глядачеві про перший досвід деокупації захопленого Москвою Донбасу. Вони нагадують, що наприкінці 1917 року російсько-більшовицькі війська пішли військово на Українську Народну Республіку. Мешканці українського Донбасу, як і сьогодні, одними з перших ударів прийняли на себе. Протягом березня-квітня 1918 року від російських військ звільнили Лівобережну Україну, зокрема Гребінку, Лубни, Миргород, Полтаву, Костянтинівград, Люботин, Харків, Мелітополь, у квітні група військ Петра Болбочана і Володимира Сікевича звільняють Крим і Донбас. На початку квітня полковник Сікевич очолює Запорізьку дивізію армії УНР, до якої увійшли три піхотних, гарматний і інженерний полки. До речі, у її складі воювали багато добровольців, зокрема вихідців із східних областей, а також знаменитий згодом поет Володимир Сосяра, родом із Дебальцевого, і ще більш знаменитий майбутній кінорежисер світового масштабу Олександр Довженко. Головною метою дивізії стала деокупація Донбасу. У ті далекі дні, 16 квітня, командувач більшовицьких військ Сталін видав указ: “Обороняється до последнего солдата. Банковские, почтовые ценности, имущество типографий, аппаратуру центральных телефонных станций, уголь, ртуть и многое другое — все это вывезти в направлении Дебальцево-Ростов, Луганск-Воронеж”. Чи не нага-

дує читачам ця мародерська тактика “діяння” “доблестних” російських вояків сьогодні в окупованих районах Донбасу?!

Короткий документальний фільм розповідає, як близький друг Сталіна більшовик Федір Сергєєв (Артем) та його прибічники на сході України організують тогочасний прототип сучасних “ДНР” — “ЛНР” — квазі-державу — Донецько-Криворізьку радянську республіку. Такі ж радянські “республіки” більшовики створюють в Одесі та Криму. Окупанти, як зараз, так і тоді, прикривалися волею місцевого населення, розповідаючи про “внутрішній громадянський конфлікт”. І все награбоване, як і зараз, вивозили у Росію. Коли армія УНР пішла в наступ, вона мала досить значну підтримку місцевого населення. У Слоб'янську українських гайдамак і союзні німецькі війська зустрічали хлібом-сіллю, священники вийшли з хоругвами, а на площі перед собором відбувся урочистий молебень і військовий парад. З квітами й українськими прапорами зустрічали визволителів і у Краматорську. На одному із знамен було написано: “Нехай цей стяг буде благословенням робітників у боротьбі за незалежну соборну Україну. Ми з вами!”. У місті весь велелюдний майдан співав “Ще не вмерла Україна”. Вирішальною у тогочасному визволенні Донбасу стала битва за Горлівку. Добу вояки УНР вели запеклий бій з ворогом і 25 квітня опанували станцію Микитівку та Горлівку. 30 квітня запорожці вийшли до межі з Доном і припинили переслідування більшовиків. До самого кінця 1918 року Донбас залишався у складі української держави.

На презентації перший заступник міністра інформаційної політики Еміне Джапарова зазначила, що Україна завжди була присутня на Донбасі і там завжди жили українці. Радник міністра інформаційної політики Дмитро Ткаченко додав, що відеоролик “100 років звільнення Донбасу від російсько-більшовицьких загарбників” є другим у рамках медіакампанії “Літопис українського Донбасу”, започаткованої Міністерством інформполітики.

Режисер фільму, керівник продакшн-студії “ВиДиво” Дмитро Ткаченко та перший заступник міністра інформаційної політики Еміне Джапарова розповідають історію створення фільму

Українська стратегія: наступ від оборони

Закінчення. Початок на стор. 1

Об’єктивне розуміння природи і мотивів поведінки глобальних гравців зовсім не означає, що ми повинні негайно образитись на прагматичний Захід і розірвати з ним усілякі стосунки, — це було б політичним самогубством. Реалістичне розуміння світу, стимулюючи наше почуття самозбереження, передусім має закликати до звільнення від утопічних уявлень про “гуманну західну цивілізацію”, її безмежний альтруїзм і українофільство; і водночас має примушувати нас неухильно рухатись у бік зміни геополітичного статусу української держави: перетворення з об’єкта на суб’єкт міжнародної політики.

Шлях до нової реальності починається із звільнення від плейбейської психології всепритосовуванства і повернення, як закликав нас видатний політичний філософ Дмитро Донцов, до традиційного (козацького) світогляду нав’язування власної волі ворожому світові (Дмитро Донцов. Дух нашої давнини. — Мюнхен-Монреаль, 1951. — 341 с.: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3517/file.pdf>)

Нарощування російської експансії та її наслідки для України

Демонстративне убивство захищеними хімічними засобами подвійного розвідника Скрипалія у Британії відбулося на тлі передвборних “ядерних погроз” Володимира Путіна своїм західним опонентам. Усе це разом узяття підвищило рівень ескалації до досі небаченого рівня. Для пересічних західних мешканців почала формуватися картинка “русского безумства”, готовності рухатись у протистоянні із Західним світом аж до глобального ядерного апокаліпсису. Для досвідчених і далекоглядних урядовців західних країн це виглядало як пропозиція Кремля “деескалації через максимальну ескалацію”. Звісно, перемир’я пропонувався укласти на умовах, написаних Путіним. На гіпотетичну можливість подібного фіналу в політичному протистоянні прямо вказував результат “ядерного конфлікту” між США і Північною Кореєю, які після демонстративних пусків ракет, ядерних випробувань та взаємних погроз зрештою перейшли до прямих двосторонніх переговорів.

Але Росія не Північна Корея, тут зовсім інші ставки, а непродумані компроміси можуть привести до ще більших катастрофічних наслідків, ніж ті, що існують нині. Тому у відповідь на російські провокації Сполучені Штати Америки завдали кілька розтягнутих у часі ударів по російських найманцях (ПВК “Вагнер”) та їхніх алавітсько-іранських союзників у Сирії. Символічно продемонструвавши Кремлю, що ніяких рівноправних договорів переділу світу не буде, єдиною можливою перспективою може стати більш чи менш завуальована його капітуляція.

У колективного Заходу в “рукаві” ще багато нереалізованих інструментів просування подій до подібного фіналу, зокрема, проводиться інтенсивна підготовка міжнародного трибуналу щодо притягнення до відповідальності натхненників та прямих виконавців збиття пасажирського “Боїнга” в небі над Україною, покарання за хімічну атаку в Думі тощо. Вимальовується картина жорсткого і безцеремонного заганяння Російської Федерації в глухий геополітичний кут. Звичайно, сьогодні Росія ще має достатньо енергії для опору, “м’яч” перебуває на її частині поля, і, очевидно, що вона сьогодні готується до потужного удару у відповідь.

Системний аналіз розвитку міжнародних подій і наявних військово-промислових ресурсів у Росії дає можливість з великою долею ймовірності стверджувати, що єдиним напрямом, де вона спробує прорвати міжнародну блокаду, буде Україна. При тому, незалежно від успіху чи невдачі, цей напрям ескалації є виграним для авторитарного режиму, оскільки його підтримає більшість реваншистських налаштованого населення, яке однозначно витлумачить його як намір “восстановлення справедливості і воссоединення іскусвенно разделённого русского народа”. Безсумнівно, що одночасно будуть активовані усі попередні гібридні концепції різноманітних “республік” від Харківської та Запорізької до Одеської та Гагаузської, які разом із ОРДЛО мають утворити на сході та півдні України міфічну Новоросію.

До речі, у Росії на різних рівнях, не стихаючи, про це говорять з 2014 року. Наведемо найсвіжіші одкровення добре всім в Україні відомого полковника ФСБ І. Гірка (Стрелкова), який є рупором радикального крила шовіністичної фаланги в державних структурах РФ. Він постійно декларує, що війну на Донбасі можна заморозити лише тимчасово, а розв’язати її владстья тільки через широкомасштабне вторгнення в Україну. Наголошуючи, що до цієї думки сьогодні поступово повертається і Кремль: “З цілого ряду джерел в унісон повідомляється про те, що російським ЗМІ і політехнологам надійшла нова команда на поступову (але швидко) зміну риторики з “безальтернативного Мінська” на шкоду-

вання за “втраченим шансом 2014 року”. Наказано витягти з сміттєвого кошика термін “Новоросія” і почати знову рухати його в маси споживачів... На Старій площі здогадалися, — констатує Гіркін, — що “почесної капітуляції” на Донбасі (з “розміном” його на “заморожування Кримського питання” і частковим скасуванням санкцій) — не вийде. Вибір великий — між беззастережною капітуляцією (з подальшим прискоренням марш-кидком шляхом Мілошевича) і війною. Не світовою, звісно, — США будуть воювати на Україні до останнього російського солдата... але не стануть ризикувати обміном ядерними ударами”. (Игорь Стрелков. — Livejournal.com: <https://strelkov-i-i.livejournal.com/75265.html>).

Події в цьому напрямі розвиваються буквально за принципами Чеховської драматургії, яка стверджує, що якщо ви в першому акті повісили на стіну рушницю, то в останньому вона має обов’язково вистрілити. (Гурлянд І. Я. Из воспоминаний об А. П. Чехове. — “Театр и искусство”, 1904, № 28, 11 июля, стр. 521.)

У перспективі найоптимальнішим часом для широкомасштабного вторгнення російських військ в Україну можуть стати чергові (або позачергові) вибори президента України. Час, коли українські політики втрачають здоровий глузд, коли ними управляє не тверезий розум, а емоції і непоборна жага будь-що перемогти — не рахуючись з жодними іншими обставинами.

Другий тотальний фронт оборони

Українське суспільство повільно і болісно призвичаїлося до розв’язаної проти нього гібридної війни з Росією. Відновлені Збройні Сили України, СБУ, МВС разом із добробатами зуміли локалізувати конфлікт у межах двох областей; супутньо в ході антитерористичної кампанії виробився своєрідний алгоритм суспільного протистояння окупанту.

Але імовірна широкомасштабна агресія Російської Федерації вимагатиме якісно нової відповіді українського народу. Замість військ спеціального призначення кордоні Української держави масово штурмуватимуть кадрові частини Російської армії. З моря наші південні міста потраплять під щільний вогонь Чорноморського флоту; з півночі, через територію Білорусі (і не сумнівайтеся в цьому) російські ударні групи сягнуть аж до Волинської області (тим більш, що попередні навчання вже проведені); з території Придністров’я буквально в спину Україні вгризуться загонами, сформовані з розташованих там російських військ і місцевих сепаратистів. По об’єктах військово-промислового комплексу, військових комунікацій та державних установах буде завдано масовий ракетно-авіаційний удар. Одночасно будуть активовані усі терористичні осередки та

сепаратистські групи підтримки, що густою мережею покрили нашу країну.

Можна однозначно кваліфікувати подібний тип агресії як масове насилля проти українського народу. Відповідно, щоб вистояти, а згодом перейти в наступ, українцям необхідно підготувати адекватну відповідь, в основі якої лежатиме можливість тотального опору окупантам. Окрім армійських ліній оборони, кожне українське вікно, кожен підвал, кожен яр і перелісок має стати смертельною загрозою для окупантів. Смерть має чигати на зайд скрізь, де ступить їхня нога. І цей опір має бути вибудований за новими принципами державної ідеології, що “зорієнтована на тотальну мобілізацію всіх фізичних і моральних сил нації для підготовки і ведення війни” (Еріх Людендорф. Тотальна війна. — М.: Эксмо, 2015).

Безсумнівно, що у кінцевому наслідку ця війна завершиться нашою перемогою, і ми обов’язково піднімемо національні прапори на звільнених українських землях, а для цього ми маємо реалізувати три фундаментальні стратегії: перша — здійснити повномасштабне реформування ЗСУ та військово-промислового комплексу, друга — досягнути поглибленої військово-технічної співпраці із США і НАТО, третя — реформувати, або точніше сказати, заново сформувати на принципах ведення тотальної війни Територіальну оборону України. Для українців ця війна має стати загальнонаціональною, або ще як люблять говорити москалі: вітчизняною війною.

Звісно, говорячи про ідеологію тотальної війни проти окупанта, ми не закликаємо відмовитись від правової держави, а лише вказуємо на необхідність задіяння в час війни особливих принципів мобілізації усіх наявних ресурсів. Ми не відмовляємось від важко здобутої свободи, а лише хочемо її захистити. Іншого вибору, ніж перемогти ворога, у нас немає. Притому ворога, що за всіма показниками кратно перевищує наші можливості.

Згідно з цією ідеологією, структури Територіальної оборони України мають зцементувати тил Збройних Сил України, створити єдиний тотальний фронт оборони проти русского ворога. Територіальна оборона України разом із СБУ та МВС мають наглохо закрити наші міста від спроб ведення в них гібридної війни, локалізувати і знищити усі диверсійні та сепаратистські групи, стати могутнім резервом та ресурсом для ЗСУ.

Необхідно зазначити, що у перший період військової агресії Російської Федерації, коли українське суспільство виявило, що в нас немає повноцінної армії та правоохоронних структур, підрозділи територіальної оборони разом із невеликою кількістю боездатних частин ЗСУ, добровольчими загонами та волонтерами зуміли зупинити ворога. У

той час багато говорили і писали про необхідність реформування Територіальної оборони України. Із посиленням ЗСУ і локалізацією конфлікту увага до територіальної оборони відчутно спала. Можливість нової ескалації російсько-українського конфлікту, імовірність широкомасштабного вторгнення російських військ на нашу територію максимально актуалізує необхідність швидкого вдосконалення територіальної оборони.

Переконали, що Національна академія державного управління при Президенті України може стати інтелектуальним майданчиком, де фахівці державної служби, міністерства оборони, правоохоронних структур і громадського суспільства можуть поставити і солідарно розв’язати усі назрілі питання із реформування Територіальної оборони України (ТОУ). А їх, до речі, чимало: це і новий правовий статус ТОУ, і підготовка командного складу територіальної оборони (із підготовкою та написанням відповідної навчальної літератури у співпраці зі спеціалізованими навчальними закладами Міністерства оборони, СБУ та МВС). Розроблення концепції територіально-технічного забезпечення територіальної оборони: і з місцевих бюджетів, і з державного резерву. НАДУ разом із МО готова взяти на себе роль базової структури з підготовки масштабних военно-польових навчань командного складу територіальної оборони тощо.

Це необхідно зробити швидко, не відкладаючи і не затягуючи часу. Необхідно діяти, як на війні: вчора було рано, завтра буде пізно.

Виробляючи плани реформування ТОУ на засадах тотальної оборони, необхідно передбачити і механізми переходу від тотальної оборони до широкомасштабного наступу зі звільнення окупованих москалями українських земель Донбасу та Криму і забезпечення там порядку та безпеки для мирних мешканців; а при укладанні мирного договору з РФ домогтись правового захисту українського населення на етнічних українських землях: Кубані, частині Воронежчини, Курщини та Стародубщини (Брянська область).

У глибокому історичному вимірі Російська імперія (“Третій Рим”), як до цього і Третій Рейх, як усі віджили історичні системи, має безповоротно канути в Лету. Можливо, що історичною місією українського народу є реалізація гасла УГВР “Свобода народам! Свобода людині!” не лише для себе, а й для інших поневолених Росією народів. Повольські татари, башкири, кавказці мають таке саме природне право на вільне життя, як усі інші народи світу, як, власне, і самі руськіє. У змаганні за власну свободу, не забуваймо про цю загальнолюдську цінність для інших людей.

Василь КУЙБІДА

Василь КУРИЩУК,
сміт Яблунів, Івано-Франківщина

Коли душа палає

Є на славній Коломийщині село Ковалівка. Відрізняється воно від звичайних сусідніх сіл тим, що на його території височать терикони давно забутих кам'яновугільних копалин та також тим, що громада села ще на початку минулого століття домоглася тверезого способу життя своїх громадян. Тут не було корчем, навіть крамниць із горілкою, зате добре працювала читальня “Просвіти”. Керував нею не священик, як у навколишніх селах, а національно свідомий селянин Юрій Чукур, який на будівництво Народного дому віддав ділянку своєї землі.

У це село з поруйнованими, на жаль, за роки радянської влади просвітанськими традиціями 1975 року на посаду вчительки початкових класів направили Марію Боєчко, якій судилося стати однією з помітних діячок просвітанського руху в Незалежній Україні. Молоду вчительку, уродженку сусіднього села Мишин, добре сприйняли в колективі і полюбили учні. Тут розкрилися всі її таланти: співачки (участь у сільському хорі та вокальних ансамблях), музикантки (гра на бандурі й баяні), майстрині художньої вишивки. Вона пішла вірші і компоує музику до своїх пісень, друкується в Коломийській районній газеті “Вільний голос”, бере активну участь

у роботі товариства “Просвіта”. Безмежно любить учнів, віддає їм усі свої вміння і душевне тепло. У Ковалівці зійшло щедротне сонце її творчості. Марія Боєчко видає збірку поезій “Спалах серця” (2001), збірку авторських пісень “Лети, пісне моя” (2002), збірку ліричних віршів “Я возвеличую любов” (2003), дитячі книжки:

“Пролісок” та “Дитинства світла мить” (2003), нарис з історії села “Ковалівка. З глибин віків і до наших днів” (2007). Упорядкувала і видала кілька випусків фольклорних збірок. Створила альманах “Джерельні дзвони”, в якому публікуються твори поетів-початківців і вже відомих майстрів слова Прикарпаття.

Марія Боєчко, 2015 р.

Було б усе добре, якби не хвороба, яка підступно підбиралася до неї. Уже не допомагали медикаменти, не рятував і топірець, яким підбиралася, щоб перемішатися по класу. Довелося залишити своїх зачудованих школярів і пересісти на інвалідний візок. Хтось би здався, тільки не Марія Боєчко. Нею щиро заопікувався чоловік Іван, багато допомагала дочка Людмила, оточили любов'ю і турботами всі три онучки, підтримували друзі. І хвороба не змогла зупинити її творчого пориву. Здавалося, що страждання і болі, які вона мужньо переносить, спонукували до дії. І вона діяла, творила, несучи свій важкий хрест. Видала ще дві книжки віршів, оповідань і пісень: “Три дороги” (2012) та “Тернова межа” (2015), дитячу книжку-розмальовку “Українській дівчорі про дерева і куці” (2016), продовжила упорядковувати, редагувати та видавати альманах “Джерельні дзвони”, збірнички фольклору. Творчість Марії Боєчко, як влучно відзначив літературознавець Ми-

кола Васильчук, — “це віршовані ліричні щоденники, сповіді зboleної душі”. Творити, тамуючи болі, перемагаючи всі незручності та обмеження, спричинені хворобою, стало нормою її життя, а кожне написане слово підносило серце і лікувало душу:

*Кожне сказане мною слово
Випливає із серця, з душі —
То перлини рідної мови,
Що зродились на отчій землі.
З молоком матусиним влилось
В мою долю тернисту, в буття,
У віночок поезії звилось
І опорою стало життя.*

15 травня Марія Боєчко зустрічатиме свою 65-ту весну і 20-річчя літературної творчості та видавничої діяльності. Найголовніше, що їй вдалося зробити, — це об'єднати навколо себе творчих людей та випускати щороку альманах “Джерельні дзвони”. Уже побачили світ 20 випусків цього видання і це не метелики, а книжки на 300—400 сторінок, у яких представлені твори 40—50 авторів. “Джерельні дзвони” вийшли за межі регіону: книжку читають і в зоні АТО, і українці за кордоном.

Традиційними стали щорічні зустрічі авторів альманаху, які відбуваються на день св. Володимира (28 липня) в Ковалівці, перетворюються на свята поезії, на школу поетичної майстерності.

Напередодні ювілею вийшла друком її збірка поезій “Вірю, надіюсь, люблю” і прийшла нагорода — медаль “За заслуги перед Прикарпаттям”. Хочеться щиро привітати шановну Марію Іванівну Боєчко з ювілеєм, виходом книжки та нагородою, побажати їй сил і енергії для подолання життєвих труднощів, а також творчого натхнення і Божого благословення на многії і благії літа!

Марія Боєчко зі своїми колишніми вихованцями на Святі останнього дзвоника, 2014 р.

Аліна ЧЕРНУХА,
Харків

Духовна культура України До 150-річчя заснування «Просвіти»

Цьогоріч відзначаємо знакову подію для українського культурного загалу — 150 років від заснування в Україні першої, з цілої мережі в подальшому, культурно-освітньої організації “Просвіта”.

Історія та робота організації “Просвіта” не проста, нею опікуватиметься не одне покоління істориків. Саме тому хочеться розповісти про Всеукраїнську науково-практичну конференцію “Духовна культура України перед викликами часу”, яка була присвячена саме до 150-річчя заснування “Просвіти”.

Конференція відбулася 23 квітня у Бібліотечному корпусі Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Відкрив конференцію доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри культурології В. О. Лозовой, який передав вітання від проректора з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, академіка Національної академії правових наук України, доктора юридичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України А. П. Гетьмана. В доповіді проректор зазначив: “2018 року громадськість України і українська діаспора відзначає славний ювілей — 150 ро-

ків заснування Товариства “Просвіта”. Вона виникла як виняткова форма національної самоорганізації українців. Її історія тісно пов'язана з життям і діяльністю відомих діячів української культури: Іваном Франком, Михайлом Драгомановим, Миколою Лисенком, Кирилом Стеценком, Лесею Українкою, Борисом Грінченком, Михайлом Грушевським, Сергієм Єфремовим. Чільне місце в діяльності Товариства завжди належало видавничо-освітньому напрямку роботи. На сьогодні “Просвіта” наймасовіша громадська організація, потужна сила, яка формує і продовжує формувати національну ідеологію, світоглядні засади сучасної України. Тож дуже добре, що організатори конференції запланували такі напрями, як: “Проблема культурної пам'яті в сучасному гуманітарному знанні”, “Діяльність “Просвіти” в контексті процесу націєтворення”, “Українська національна ідея в історичній перспективі” та багато інших”.

До участі запросили також членів харківської “Просвіти”, і це поєднання дає надію, що у “Просвіти” є не тільки історична спадщина, а й майбутнє, яке опи-

ратиметься на молоді і науковий фундамент.

Теми доповідей сучасні та глибокі. Кожна з них заслуговує на окрему публікацію. Дуже цікавою та неоднозначною була доповідь “Проблеми самоідентифікації і криза ідентичності сучасного українця” В. Л. Погрібної, доктора соціологічних наук, професора кафедри соціології та політології НЮУ імені Ярослава Мудрого; “Український інтелегент XIX століття як універсальний культурний діяч” О. В. Сердюка, кандидата мистецтвознавства, доцента кафедри культурології університету; “Концепт “історична пам'ять” в умовах трансформації українського суспільства” О. А. Стасевської, кандидата філософських наук, доцента кафедри культурології університету; “Принцип свободи совісті в умовах глобалізації: правовий та богословський аспекти” О. В. Середи, кандидата юридичних наук, асистента кафедри історії держави і права України та зарубіжних країн; “Бібліотека як смислоутворююча детермінанта духовного простору сучасної України” Н. П. Пасмор, кандидата педагогічних наук,

директора Наукової бібліотеки університету.

Про діяльність “Просвіти” у контексті національних культуротворчих процесів XIX ст. розповіла О. В. Уманець, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології університету.

В. О. Лозовой виступив із доповіддю про видатного українського педагога, мудрого вчителя В. О. Сухомлинського.

Також були розглянуті такі теми: “Сучасне інформаційне середовище як чинник формування інформаційної культури” (О. В. Прудникова, доктор філософських наук, доцент кафедри культурології); “Постать Леоніда Лісовського в українській музичній культурі” (А. А. Дробиш, аспірантка кафедри історії української музики та музичної фольклористики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського); “Лірична домінанта в сучасній українській професійній музиці” (Г. С. Савченко, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології університету); “Сенс символіки українського бароко “Палаючого серця” та “книги” на брамі Р. Заборовського (В. Капліна, студентка II курсу Інсти-

титу підготовки кадрів для органів юстиції)”.
Перед початком роботи до присутніх із вітальним словом звернувся голова Харківського ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка А. Г. Сергієво, який акцентував увагу на тому, як важливо сьогодні порушувати питання культурного відродження, повноцінного функціонування української мови, відновлення повноформатний український інформаційний простір, розробляти і впроваджувати в життя програми розвитку української мови, а також ухвалювати нові закони про українську державну мову та розвиток національної освіти. Крім того, важливо проводити подібні конференції, де порушуються проблеми національної ідентифікації особистості в культурі України.

Анатолій Григорович також передав для бібліотечного фонду університету книги про українську історію та сучасність, та подарував прапори з символікою “Просвіти”.

Наприкінці заходу прозвучали вірші відомої харківської поетеси Ніни Виноградської “Українцям”. Поетеса побажала доповідачам, а також усім присутнім не переставати бути українцями, синами і доньками свого народу, а також шанувати себе, всіх співвітчизників, та щиро ставитися до всіх у правді й справедливості, бо ми — гідна нація і за нами гідне майбутнє.

Де дороговказ на Брусилів?

Роздуми та спогаданки з приводу Огієнківської премії

Дмитро ПОНАМАРЧУК

Святе Письмо на рисовому папері

За духовно-суспільною вагою Премія імені Івана Огієнка — друга після Шевченківської. Її присуджують за досягнення у гуманітарних царинах і так само вона охоплює світові обрії (заснована Житомирською обласною, виплата — 10 тис. грн).

Час Верховній Раді взяти “материнство” над премією й установити не тільки більший розмір, а й надати парламентський статус. Адже Іван Огієнко — титан української нації, духовний провідник, державний діяч, тлумач Біблії українською мовою (над перекладом працював 42 роки).

1990 року на Других всеукраїнських зборах Народного руху оргкомітет з’їзду постановив кожному делегатові й гостю подарувати примірник Біблії. Палац “Україна” зібрав тоді 2 125 осіб.

Прес-центр, яким я керував, акредитував 445 журналістів і працівників 120-ти засобів інформації, зокрема — Московії та інших чужоземних. Усі вони, звісно, могли отримати Біблію.

Забезпечив доставку в Україну примірників Біблії місіонер з Чикаго Ярослав Шепелявець. Роздати Біблію учасникам II з’їзду Руху запропонував голова Київської організації Товариства “Просвіта”, член Центрального Проводу Руху поет Павло Мовчан, який приятелював із молодим пастором Лютеранської церкви.

Святе письмо було видруковано українською мовою в Японії на тонькому рисовому папері під гумовою палітуркою. Книга була компактна.

Другий з’їзд ухвалив, як на мене, дві історичні речі — викинув евфемізм “за перебудову” з назви Народного руху та проголосив за мету здобуття Україною державної самостійності.

Роздача Біблії на з’їзді у Палаці “Україна”, де до цього відбувалися помпезні збіговиська компартії під диявольським ликом Леніна, стала акцією прямої дії. Вважаю, що цей учинок вартував ледь не всього заходу з усіма його ухвалами та резолюціями, бо вдома й на роботі кожного, хто прийшов з рухівського з’їзду, відтоді читали Біблію. У газетних

Лауреати Огієнківської премії

У галузі літератури:
Дячишин Богдан (Львів) — за серію книг-есеїв з українознавчої тематики; Марищенко Ярослав (Житомир) — за документально-художні книги про російсько-українську війну XXI ст. “Східний фронт” та “Україна у війні”.

У галузі науки:
Деревінський Василь (Київ) — за монографію “В’ячеслав Чорновіл: дух, що тіло рве до бою”; Махорін Геннадій (Житомир) — за розвідку “Українська революція 1917—1922 рр. та її перебіг на Житомирщині”.

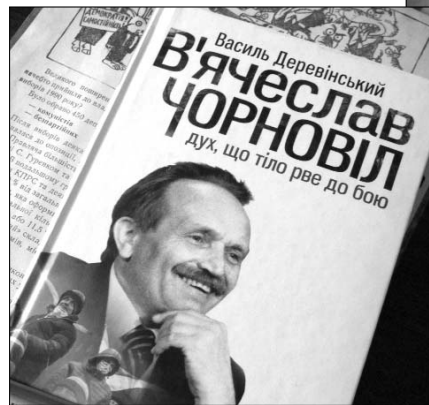
У галузі освіти:
Сорока Михайло, Сорока Олексій (Київ) — за книгу нарисів “Святий Афон і Україна”.

У галузі мистецтва:
Войтенко Валентин (Житомир) — за серію монументально-декоративних полотен.

У галузі громадської, політичної та духовної діяльності:
Мужук Леонід (Київ) — за серію документальних фільмів про маловідомі сторінки української історії.

матеріалах столичних журналістів дедалі частіше почали з’являтися витяги зі Святого писання (замість тез комуністичних мудрагелів).

Багато хто вперше в житті відкрив для себе Біблію й одразу українською мовою. Повірте, завдяки негласному почині П. Мовчана II з’їзд Руху сформував лави національних демократів на

Книга-лауреатка. Професор Василь Деревінський. Фото Ірини Скоростецької

Біля музею. Фото надане Михайлом Сорокою

грунті християнських цінностей. До Палацу “Україна” прибули 418 народних депутатів різних рівнів (приміром, я був депутатом Ленінської райради столиці). На Держтелерадіо УРСР, де я тоді працював, навіть комуністи змогли читати книгу на тонькому рисовому папері, бо Святе письмо прийшло до них задарма.

Інколи питаю себе, чи не час повторити акцію з Біблією в Палаці “Україна” спеціально для сьогоднішніх можновладців усіх рівнів?

Лауреат Деревінський

Це була Біблія в перекладі Івана Огієнка.

1997 року Ярослав Шепелявець, на той час уже єпископ від-

новленої Української Лютеранської церкви, був удостоєний Премії імені Івана Огієнка. А Павло Мовчан сьомий рік як голова Комітету із присудження одноїменної Премії.

На швидкісній трасі Київ-Житомир нема жодного дорожнього вказівника про те, що ліворуч є містечко Брусилів, де народився Іван Огієнко. Так само нема у зворотному напрямку.

Пригадую, як на початку 90-х їздив із П. Мовчаном на батьківщину німецького поета-романтика Шиллера — до містечка Марбах-ам-Неккар. Що вам сказати? У землі Баден-Вюртемберг усі дорожні знаки вказували напрямок і відстань до рідного для кожного німця населеного пунк-

ту. Не дивно, що сучасну Німеччину створили й активно будують християнські демократи. (А хто і що робить з Україною, не мені вам розказувати).

27 квітня у Брусиліві відбулось урочисте пошанування лауреатів Премії імені Івана Огієнка за участю православних ієрархів краю.

Особисто я приїхав поздоровити столичного професора Василя Деревінського, який удостоївся Премії Огієнка в царині науки за книгу “В’ячеслав Чорновіл: дух, що тіло рве до бою” (Харківське видавництво “Віват”, 2016, 496 с.).

Всі лауреати однаково гідні пошанівку. Одначе мушу сказати окремо про книгу, яка систематизує буремне життя В’ячеслава Чорновола і є солідним підмурком Чорноволіани. Доктор історії оповідає про життя В’ячеслава Чорновола, починаючи з дитинства. Майбутній герой у школі був редактором стінної газети “Переш”, писав у районку, зокрема вірші. Вперше у друку згадується і старший брат — Борис Чорновіл, який дочасно помер (похований у Вознесенську на Миколаївщині). В’ячеслав Максимович розказував мені про долю брата, але хто про це знає?

Замість післямови

До 1030-річчя Хрещення Руси у липні Кабмінові було б доречно надати Огієнківській премії статус національної. Це не тільки привід, а й данина. Адже Іван Огієнко був і митрополитом УАПЦ Іларіоном.

Рік Стуса

Кузьма МАТВІЮК,

кол. політв’язень, співакмерник В. Стуса в 1973—76 рр., голова Спільки політв’язнів і репресованих, почесний громадянин м. Хмельницького; Володимир ОЛІЙНИК, голова Хмельницької міської літературної спілки “Поділля”

“Народе мій, до тебе я ще верну”, — пророчо писав поет-мученик, борець за волю України Василь Стус. Герой України Стус — з нами. Він допомагає долати труднощі важкого переходу від колоніальної залежності до державної самостійності і соборності. Його жертвний подвиг, його високий чин шляхетного лицаря України є справжнім взірцем служіння рідному народові на шляху цивілізаційного поступу та розбудови справедливої держави. Ще торік у грудні за ініціативою лідерів гро-

мадських організацій було заплановано широко відзначити 80-річчя Василя Стуса у місті Хмельницькому. Створили оргкомітет, який очолила Юлія Сабій, керуюча справами Хмельницької міської ради. У бібліотеках, навчальних закладах міста, громадських організаціях та в закладах культури провели низку заходів. Була підготовлена велика кіномистецька програма пам’яті Василя Стуса “Птах душі”, головним режисером і постановником якої став відомий митець, засновник, керівник і актор Хмельницького монотеатру “Кут”, народний артист України Володимир Смотрицький. Це хвилююче дійство за участю акторів міського театру відбулося в головному міському кінотеатрі імені Т. Г. Шевченка. І звичайно ж, не випадково. У промовистій мізансцені Ярослав Кузик, актор обласного музично-драматичного театру імені М. Старицького, що виконував роль Василя Стуса, промовив ті слова,

той заклик, з яким поет-бунтар звернувся до присутніх у той історичний вечір в київському кінотеатрі “Україна”. Про що потім з’явилась гірка “усмішка”: вони встали, а Стус — “сів”...

Так-от, користуючись нагодою, під час чергової поїздки до столиці України ми вирішили відвідати той достопамятний для патріотів кінотеатр “Україна”, де відбувалася прем’єра знакового фільму Параджанова “Тіні забутих предків”. Але, на превеликий жаль, жодного нагадування про ту знакову для України історичну подію ми не побачили. І були прикро розчаровані, що за більше як двадцять років Незалежності та самостійна Україна, за яку смертю героя поліг Стус у битві не на життя, а на смерть з тоталітарною владою колоніалістів-окупантів, так і не спромоглася на просту, звичайну меморіальну дошку, яка б нагадувала і свідчила. Ми ж, українці, не маємо бути якимись безпам’ятними манкур-

тами. Попіл Стуса стукає в наше серце. Тож виправімо, врешті, цей прикрий недогляд. І скажімо собі і патріотичній київській владі: меморіальній дошці в кінотеатрі “Україна” — бути!

Коментує журналістка “СП” Ольга ЖМУДОВСЬКА

Гірка зауваження наших читачів боляче штрикнуло — бо ж і насправді часто не замислюємося, не зауважуємо речі знакові, надважливі. Кінотеатр “Україна” — поруч, зайшли... Юна дівчина-адміністратор розгублено кліпає ввіями: “Немає у нас ніякого пам’ятного знаку...” — і очі її розплющуються широко, коли вона чує, яка значуща подія сталася 1965 року в будівлі, куди вона буденно приходила на роботу.

А 4 вересня 1965 року про Україну говорив увесь світ. Перед початком прем’єри Іван Дзуба оголосив, що в Україні почалися політичні арешти українських ін-

телектуалів, почав називати іменами... Його підтримали Стус і Чорновіл, і сам Параджанов виголосив, що він проти російського озвучування “Тіней”, бо українська мова є частиною творчої тканини фільму... Того дня громадянський опір радянській системі почав переростати у політичний — за незалежність України.

Звісно, молоденька адміністраторка не винна в тому, що стіни кінотеатру “Україна” не несуть прийдешнім поколінням пам’ять про українців, для яких від тієї прем’єри й розпочався їхній Хресний хід за спасіння нашої української душі — як це сталося для Василя Стуса. Але величезна провина тих, хто з доброї волі, а не під тортурами, пішов працювати у міську виконавчу владу і за службовий обов’язок має турбуватися і про збереження історії української столиці, і про збагачення історичної пам’яті членів міської громади, за рахунок чийх податків владники й живуть.

«І в смерті з рідним краєм поріднюсь»

Анатолій ЗАГНІТКО,
доктор філологічних наук,
публіцист

Організатор форуму — Донецький національний університет ім. В. Стуса, який уже вшосте зібрав представників різних наукових напрямів, громадських організацій, а співорганізаторами стали Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка, Інститут української мови НАНУ, НСПУ. Міжнародна конференція відбулася за активної участі Вінницької обласної державної адміністрації, в останньому приміщенні якої відбулося пленарне засідання. До проведення заходу долучилися також Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека імені К. А. Тімірязєва, де відбувалися більшість секційних засідань. Знаковим був співорганізаційний статус Інституту східнослов'янської філології Ягеллонського університету в Кракові (Польща), вітання від директора якого озвучив декан філологічного факультету В. Мозгунов.

Формат конференції, яку проводив ДонНУ імені Василя Стуса уже вшосте, та її стилістика були зорієнтовані на обговорення актуальних питань, пов'язаних із життям і творчістю Василя Стуса, його літературною творчістю, науковими пошуками, відстоюванням прав і свобод людської особистості в різних умовах життя, зокрема і в ув'язненні. Особливістю чергової міжнародної конференції постало її проведення на Подільській землі, на якій у с. Рахнівці Іллінецького району Вінницької області народився у різдвяний вечір 1938 року Василь Стус і на якій сьогодні розміщений Донецький університет, що з 2016 року носить ім'я митця. Доля Василя Стуса пов'язана з Донецьким краєм, тому що сім'я переїхала в Донецьк 1939 року. У Донецьку навчався в школі, а згодом вступив до Донецького університету, у якому навчався (тоді — Сталінський педінститут) у 1954—1959 роках. А тепер доля присудила Донецькому університету з 2014 року бути на вінницькій землі.

У конференції взяли участь представники понад 20 наукових установ і закладів вищої освіти України, а також науковці з Польщі, Австрії, Сербії, Франції, було заслухано більше 100 доповідей. На конференції обговорювали такі актуальні питання стусознавства: 1) В. Стус і дискурс руху національного опору; 2) художня творчість Василя Стуса: семантика, підтекст і смислотворення; 3) “L'homme revolté” епохи української Реставрації; 4) пи-

У сучасному національно-культурному просторі дедалі частіше говорять про феномен Василя Стуса, про його непереможний поступ уперед, попри усі ті життєві обставини, які й, здавалося б, кроку не давали ступити. А він ішов — від самого дитинства сповідував небайдуже ставлення до кожного людського життя. Тому міг у святешному вбранні допомагати старій бабусі донести важкий клунок. Міг годинами консультувати своїх однокурсників перед іспитами... І можна продовжувати. Міг займатися улюбленою справою — досліджувати літературні процеси, адже для цього й вступив до аспірантури. І знову міг... Але високий дух дотримання національно-державницьких ідей, відстоювання рідного в пекельному казані “дружби народів” піднімав його на боротьбу. Василь Стус різнобічний — і поет, і дослідник, і правозахисник, і поборник правди... Це неповний перелік питань, які були осердям численних дискусій на міжнародній науково-теоретичній конференції “Василь Стус: життя, ідеологія, творчість, соціополітичний і літературний контекст”, присвяченій вшануванню пам'яті відомого українського поета, перекладача, літературознавця і правозахисника, що відбулася 20—21 квітня 2018 року.

тання поезії В. Стуса; 5) художня інтерпретація постаті поета та його доробку сучасним мистецтвом (театр, література, кіно, музика, скульптура, графіка, живопис); 6) філософсько-етичне підґрунтя творчої індивідуальності Стуса; 7) епістолярій письменника в контекстах і міжтекстових зв'язках; 8) Стус-перекладач і Василь Стус у перекладах: до питання модерності; 9) діапазон літературознавчих пошуків Василя Стуса, а також 10) мовний світ Василя Стуса.

Основна теза вступного слова ректора ДонНУ імені Василя Стуса проф. Романа Гринюка була відбита у словах “Ім'я зобов'язує”, оскільки розвиток закладу вищої освіти в зовсім нових умовах вимагає інноваційних підходів до вирішення усіх питань організаційно-управлінського, освітнього, наукового життя університету. І прикладом збереження та плекання високого духу закладу є життєві цінності та орієнтири Василя Стуса. “Більше трьох років тому наш колектив ухвалив доленосне рішення: ми переїхали до Вінниці, аби врятувати наш Університет — найкращий класичний виш Східної України. Минуло півтора року в серці Поділля — і ми ухвалили ще одне стратегічне і відповідальне рішення: Донецький національний університет почав носити ім'я свого випускника, поета, правозахисника, Героя України Василя Стуса”. Добрі слова звучали і про книгу “Василь Стус: відлуння і наближення” (автори: О. Соловей, О. Пуніна, М. Жилін), презентація якої відбулася в листопаді 2017 року) та про нову

книгу “З когорти великих: Василь Стус в історії університету”, презентація якої має відбутися днями. Тим самим університет розбудовує силос науково-дослідницьке поле, спрямоване на повноцінне студіювання творчої спадщини Василя Стуса.

Високі слова оцінки неповторної спадщини земляка та ініціатив ДонНУ імені Василя Стуса пролунали в вітанні Вінницької облдержадміністрації, яке виступив заступник голови Олександр Крученко. Щирим і проникливим було вітання сина поета Дмитра Стуса, генерального директора Національного музею Тараса Шевченка, лауреата Національної премії імені Тараса Шевченка, який 2016 року підтримав ініціативу Донецького університету носити ім'я Василя Стуса і в межах конференції презентував Віртуальний музей Василя Стуса, не приховуючи фінансових та інших проблем із будовою оригінального проекту.

За словами Дмитра Стуса, такий музей цікавий і важливий проект, над реалізацією і наповненням якого на громадських засадах працюю я та двоє моїх колег. Він орієнтований на сучасне молоде покоління, яке не читає, але сприймає візуально. Ми вже маємо 120 відвідувачів за півроку і півтори тисячі тих, хто постійно стежить за сторінкою музею у “Фейсбуці”. Відвідати його можна у будь-якому куточку світу. Музей складається з чотирьох періодів: “Життя Василя Стуса”, “Контекст світовий”, “Контекст український” і “Літературна спадщина”. Тобто ми намагаємося показувати не просто те, про

що писав Стус, а що тоді відбулося у світі, що відбувалося в світовій літературі актуальне для нього, що він читав і чим цікавився. Головна мета музею — зачепити емоційну складову, адже просто викласти матеріали і сказати, що Стус великий, — нічого не зміниться, треба пояснювати і трактувати”.

Для директора Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка, академіка НАНУ Миколи Жулинського визначальним постав розгляд гідності й волі в житті й творчих пошуках Василя Стуса. Для дослідника: “Самособоюнаповнювання” — це слово-образ вичерпно передає стан внутрішнього пережиття В. Стусом своєї долі. Енергія йде в душу і там викликає вогонь, який спонтанно виривається на простір вірша. Хвилі настроїв то заливають цей вогонь, пригнічують енергію творення поезії, то відступають, затишають — і вогонь душі якусь мить палахкотить спокійно, переплавляючи емоції в розважливий аналіз реальної ситуації”.

Автор цих рядків наголосив у виступі, що життя В. Стуса є зразком громадянської принципності, стійкості й відданості рідному народові. Він боровся словом, а з ним — силою, відстоював правду, а зустрічав — неправду, обман, був принциповим, а йому протиставляли — безпринципність. Арешти, суди, в'язниця, заслання, Мордовія, Магаданська область, мученицька смерть — і через роки тяжке і трагічне повернення з Кучино додому. І в усіх життєвих випробуваннях визначальною була для нього мова як можливість самореаліза-

ції, самоідентифікації, самоудосконалення, відчуття злотованості з рідним народом, нацією, її високим життєпереможним Духом.

Емоційно розповідав про велич слова Василя Стуса, високу мить відстоювання й виборювання прав в'язнів і покровоку історію перепоховання письменник, громадський і державний діяч Володимир Шовкошитний, який кожному учасникові конференції подарував свою книжку “Герої народжуються на могилах героїв”. Для доповідача очевидною є теза, винесена в назву виступу “Василь Стус як наступне втілення Тараса Шевченка”, що було аргументовано в низках збігів — тривалість життя, кількість років, проведених на чужині (в ув'язненні чи у муштрі), перепоховання та ін.

Зболено чуттєві слова співрежисера Василя Овсієнка, українського громадського діяча, член УГГ, політв'язня, публіциста, історика дисидентського руху схвилювали кожного учасника форуму, адже у виступі демонстровано арештантський одяг, світліни перепоховання Василя Стуса, а найголовніше — неповторні слова про миті відстоювання політв'язнем Василем Стусом прав своїх побратимів.

Теплим і ширим було вітання головного редактора газети “День”, культурно-громадського діяча Лариси Івшиної. Модератор конференції, завідувач кафедри теорії та історії української і світової літератури ДонНУ імені Василя Стуса Віра Просалова наголосила присутнім, що газета “День” була одним із перших мас-медійних видань, які підтримали студентську ініціативу присвоєння імені Василя Стуса Донецькому національному університету ще 2008 року. Більше семи років “День” тримав руку на пульсі цієї ідеї. Це видання з перших днів перебування Донецького національного університету імені Василя Стуса в м. Вінниця допомагало бути активно присутніми у мас-медійному просторі. А директор регіональної телерадіокомпанії “Регіон-Донбас”, головний редактор газети “Донецчина” Ігор Зоц проникливо говорив про сучасну присутність Василя Стуса у донецькому просторі, про нещодавній обласний фестиваль “Кожна зірка має свій час...”, присвячений 80-річчю від дня народження Василя Стуса.

Учасники конференції поклали квіти до пам'ятника Василю Стусу. І відразу згадалися складні обставини встановлення барельєфа на навчальному корпусі № 1 університету в Донецьку з викарбуваними словами “Як добре те, що смерті не боюся я...” та його підле знищення. “Щороку, в день народження Василя Стуса, університетська родина збирається біля пам'ятника, щоб згадати й бути разом із ним”, — наголосила проректор із науково-педагогічної роботи, стратегічного розвитку та інноваційної роботи Тетяна Нагорняк.

Ім'я Василя Стуса, одного з найяскравіших поетів сучасності, стоїть на чільному місці. І не лише тому, що образ цієї особистості — поета великого й непереможного поступу — став символом незламності духу, людської і

Учасники Наукової конференції, присвяченої 80-літтю Василя Стуса. Вінниця

Продовження на стор. 11

А світ — нехай святиться

Маргарита ДОВГАНЬ

У 88 років складно, але з Його побратимом і тезкою Василем Овсіємком — поїхала, де й сили взялися! На малій Батьківщині Поета, у сонячній Вінниці, подвижники — викладачі Донецького університету Його імені — організували міжнародну конференцію, присвячену 80-літтю нашого Генія Слова — Василя Стуса. Він для мене є ніби сином духовним Тараса Шевченка. Така подвійна потужна енергія доброї дії в ім'я України...

Отже, приїхали. І одразу відчули гостинність спільної родини подолян і донеччан. На пероні зустріли нас аспірант Антон Бузов і чарівна студентка-донеччанка Ангеліночка. Пізніше нашим дотепним і гострим, всезнаючим добрим гідом став ще й пан Лазаренко.

А поки — початок Конференції в обл-адміністрації. Відчутно добру організацію, щирий ентузіазм, поміч керівництва області міста. Головний організатор конференції — професор Віра Андріївна Просалова. Вона сердечно дякує всім, хто приїхав, аби разом, цілим світом (є гості, є посли з Австрії, Франції, Польщі) згадати ім'я Людини і Поета Василя Стуса. З ентузіазмом зал зустрів інформацію, що у Варшаві, в центрі міста відкрито сквер імені Василя Стуса!

...Запрошують до виступу. Вийшла на кін. Бачу перед собою юних студентів. Бачу допитливі очі Майбутнього. І починаю словом Василя.

*Гаряча ложка юшки — як молитва:
прозоре тіло миттю освіжить
і дух зогріє. Ніби лезо бритви,
той відіграний дух в мені іскрить
і ловить сонця радісну порошу,
сріблішає, світлішає, стає
на рівні горя. Боже, дуже прошу —
не забори од мене, що моє,
і не додай того, чого не праг я,
що залишає в серці чорний шрам.
Зігритий дух шумує, наче брага,
І прагне йти у вічність —
— напролам.*

Вінниця. Конференція, присвячена 80-річчю Василя Стуса

...Коротка тиша-тиша — осмислення, співпереживання. Напролам! Це до них, крізь часи і ворожі барикади, до них, наступних поколінь, рветься поетів Дух.

А далі, по аплодисментах, кинуло мене просто з цієї трибуни — на Урал, у рік 1985-й.

Кучино. Низьке сіре небо. Сіра суша земля з червонястими плямами. Ніби кров мільйонів закатованих просочується. Проти нас (Валічка Стус, її сестричка Шурочка, син Дмитро і я) — рядами колочі дрти. За ними — приземкуваті барики, по центру перед нами — у рожевий колір (для оптимізму!) пофарбована халабуда адміністрації. На ганку один сірий чоловічок якось непевно витискує з се-

бе: "Чого ви так пізно приїхали? Його вже поховали. У нас при лікарні моргу нема". (Бреше). Ніби не знає, що нас всю дорогу приторможували: то "квитки вже розпродані", то саме "сьогодні автобуси обламалися" і т. ін. Поруч із тим сірим, що розказує, стоїть здоровило на розчепіренних ногах у чорному, з бугаїстою шиєю, нахабною пікою — чекіст, спостерігає, контролює. А сірєнький — то начальник табору, який скоро по тому тяжко вмер. Мабуть, трохи совісний був.

Нас везуть у чорному ящику до села Борисова. Супровід — на кожного по бурмилу. Під лісочком — голий клопоть землі з кількома ледь помітними горбочками з дерев'яними кілками. Підходимо до горбка, де на шматку бляшанки на кілку надряпано цифру 9. І підкосилися наші ноги... впали ми на могилу і не соромилися сліз... А кати стоять над нами. Ніжна, терпляча, неговірка Валічка підскакує, повертається до тої чорної банди і не своїм голосом з люттю до них: "Залиште нас, відійдіть! Він уже не ваш!" Відступили. А ми були з Василем...

Я замовкла. Мої славні юні філологи, психологи, історики були тої хвилі зі мною там, на Уралі. Відчула якесь вселенське співпереживання. А час — короткий. Я перейшла на іншій хвилі спілкування з молоддю Поділля і Донеччини, згадавши Василеве:

*шукай по зорях, де твоя дорога,
і — радістю од себе засвітись.*

І нагадала моїм слухачам радісне. Як я вперше побачила Валу і Василя. Було то у Київському метро "Хрещатик". Два струмки людей рухаються вгору-вниз. Ескалаторами. А між ними, піднявшись, бачу: стоять двоє. Високий мужнього профілю хлопець в якомусь трепетному наблизненні до ніжної, тонкої краси дівчини. Призупинилася на хвилину. Замилувалася. На думку спало: як Данте і Беатріче... І побігла до виходу.

Минуло кілька місяців. Я — кореспондент газети "Друг читача". Мій добрий друг, редактор видавництва "Молодь"

організувати поетичні вечори, де тільки вдавалося, де були якісь хобробрі й інтелектуальні люди — на заводах в обідню перерву, в науководослідних інститутах, у мистецьких навчальних закладах, майстернях знайомих художників, на квартирах небожарких друзів. І майже скрізь безвідмовно виступав Василь Стус.

Заворушилася кадебістська братія! Після багатолюдного (кількасот людей було) вечора сучасної української поезії в Науково-дослідному інституті зв'язку, який обслуговував оборонну систему імперії (символічно, що актовий зал інституту був на Бульварі Шевченка, де колись була гімназія, в якій навчався автор Українського Гімну Павло Чубинський), вранці наступного дня (осінь 1965 р.) на порозі моєї редакції з'явилися чекісти і партійні шишки. Було тривожно. Але внутрішньо я торжествувала. Понад 500 технарів-інтелектуалів почули Івана Світличного, Івана Дзюбу, Ліну Костенко, Івана Драча, Миколу Вінграновського, Григорія Томенка, тоді ще не зламано Миколу Холодного, Віктора Кордуна, Миколу Воробйова. Зал аплодував словом Бориса Мозоловського: "Я эту кампанию Хрущевых и Брежневых своею назвать не могу..." А Холодний читав про село:

*Дядько має заводи і фабрики
І постійну в селі прописку,
Лиш не має чим дядько взимку
Годувати корову Лиску...*

Зал заворожив могутній бас-речитатив (образ від Івана Світличного) Василя Стуса:

*Колеса глухо стукотять
колеса стукотять
В Христа, в вождя, в усіх божат
і в мат і перемат.*

*.....
Москва — Чиб'ю, Москва — Чиб'ю
печорський концетрак
споруджує нову добу
на крові і кістках.*

...Потім дізналася, що чекісти сиділи в першому ряду разом із керівництвом Інституту. Уявляю, як трясло цю братву!

А на ранок, як я вже сказала, прибули, трясця їм, до моєї редакції "гості". Оголошують термінові збори. Нагінка для всіх редакційних працівників: "Антисоветский прорыв!" "Где она нахвталась этого буржуазного национализма?", "Какую шпану собрала!" Накази, образи, доноси. Вигнали зі Спілки журналістів. З роботи — із заборону працювати в ідеології... Почали тягати до КГБ — нерви мотати, "виховувати". Заступився за мене наш головний редактор, дуже порядна людина, письменник Гнатовський. Його негайно вигнали з роботи. Як я пізніше дізналася, В'ячеслав Чорновіл, який шойно був прийнятий тоді на роботу до редакції, всю цю моторошну катавасію навколо мене записував. Його скоро теж "викрили" і вигнали. Згодом ця доготривала історія була надрукована в його газеті "Час".

А я тоді, хоч як було тяжко, святкувала, бо допомогла прозріти багатьом українським технарям-інтелектуалам, творчій молоді, дізнатися, що є в Україні, попри всі терори-голодомори, правдиве, високохудожнє поетичне Слово.

Трохи пізніше, також восени 1965 року, виганяють із кадебістським гвалтом і зну-

Маргарита Довгань і Валентина Стус

шанням з Інституту літератури АН України її кращого аспіранта Василя Стуса. Почалися чергові сплановані комуноімперією гоніння на багатьох мислячих людей в Україні. Кого з роботи виганяли, а багатьох заарештували. Було тяжко і складно. Безробіття. Чоловікові також не дають роботи. Мене на якийсь час на роль підраховувача гонорарів для своїх авторів узяв на роботу Олег Микитенко, син убієнного в 30-х роках письменника Івана Микитенка. Дяка Олегу велика.

Тиск на Василя був страшний, бо — велет українського духу, талант рідкісний. Не повинно такого в Україні бути! Погрозували, "виховували" і Валентину Попелюх-Стус на заводі Антонова, де дружина Поета працювала інженером. Василь на тяжких роботах добряче надірвав здоров'я...

По кількох роках випробувань опинився Василько (він молодший од мене на 8 років; я так його для себе зву) на посаді інженера у Міністерстві промисловості будматеріалів. Сказав мені, ніби є у цьому міністерському відділі інформації вільні місця. Дивом прийняли і мене. То ціла детективна і шемлива історія. Через кілька десятиліть доля звела нас близько з дочкою одного колишнього високого начальника Міністерства, у якого в 30-х роках розстріляли дружину — "врага народу", залишивши його з двома малими дітьми. Аби не осиротити дітей своїх, той дядечко негайно "покаявся". Вступив до КПРС і став декоративно-відданим совком-патріотом, згодом — третьою персоною у Міністерстві. А душа його? Залишалася стражденною і чистою. От чому і прийняли нас на ту роботу. І кадебістам економія. Один наглядчик може двох пасти...

Отже, 1968 року я також притулилася на мінімальну інженерну (!) ставку у міністерському підвалчику (на вул. Володимирській, 16). Стіл впритул до стола Василя. Далі були для мене понад три щасливих роки, незважаючи ні на що. Казенну роботу швидко зробив Василько, та й за своє береться. Тоді Він писав "Феномен доби" — працю про звалтованого системою геніального Павла Тичину. Давав мені аркуші. Читала, пізнавала, відкривала його геніальні поезії, написані замолоду. Василь подарував мені збірку Тичини видання 1920 року.

А ще ми разом тішилися також ним відкритим великим ліриком з рідного Василю Поділля Володимиром Свідзінським, жорстоко знищеним чекістами 1941 року. Тоді від Василя я вивчила шедевр:

*І ароматно вечір віс,
І поле вогко зеленіє.
В воді озерець дощових
Рум'яний світиться відтінок
Забутих тучею хмаринок
І сині плеса серед них.*

*О час небесного спокою!
Твоєю легкою красою
Як жадно упиваюсь я
Як у тонке твоє палання
В твоє зникоме розцвітання
Виллялася б душа моя.*

Василь воістину тішився цим образом — зникоме розцвітання. І справді, у ньому вся філософія буття!

Читав мені Василь у ті часи всі свої поезії, які тоді зароджувались у його душі.

*Цей біль — як алкоголь агонії
Як вимерзлий до хрусту жаль...*

*Стежину власну, ніби дріт, згорнуть?
Ні. Вистояти. Вистояти. Ні — стояти.*

*Зазираю в завтра — тьма і тьмуца
Тьма. І тьмуца тьма. І тьмуца тьма.*

Признатися, тоді я не вповні переживала тяжкі прозріння і передбачення Поета, хоча інтуїтивно й емоційно проймався його болем. Лише рік 1972-й ніби кувалдою по душі вповні випрямив хребет і широко відкрив очі.

Цікаво, як реагувала підвальна публіка на Василя. Лемент, якісь заяложені примітивні балачки — “хто що сказав, хто з ким...”. Заходить Василь і вже того не чути. Якесь висвітлення, самоочищення настає. Працювати починали. Ніби совість заговорила. Василя поважали. Хоча трохи побоювалися спілкування з “антисовєтчиками”. Лише одна інженер, дуже добросовісний, справжній фахівець, Луїза Миньківська, родом із малої Батьківщини Василя, з Вінниччини, прихилилася до нас душею. І на все життя. Вона любила і знала поезію, високу літературу, класичну музику. Коли Василя заарештували, вона спеціально при всіх попросила у мене адресу Василя і листувалася з ним, коли він був у концтаборах, і на засланні. А це був тоді героїзм. Була в дружбі з Валічкою, дружиною Василя. Підтримувала рух шістдесятників. Моєї близької подруги, світлої доньки Поділля Луїзи Миньківської-Зубчеської не стало 3 червня 2017 року. Мої світлі вінничани, пам’ятаймо це ім’я доброї товаришки Великого Поета, також вашої землячки...

А поки — 1968—1971 роки. І нам сяє Свята Софія. Ми інколи в обід під сонечко на ясну світлі трохи походжаємо біля неї. Висвітлює душі, енергію дає. Придивляюся до навидовижу вольового, зосередженого завжди на чомусь значущому, обличчя попутника. Одного дня як осінило: запросила Василя до майстерні свого чоловіка, скульптора. Вона зовсім близьенько, теж у підвальчику на Володимирській, 12. І почалася співпраця. Про це — словами Бориса: “На моє прохання попозувати Василь одразу погодився. Прошу постояти, а не сидіти, бо такий стан краще виявляє пластику. Тільки спитав, чи можна читати й курити. Так він мені і позував... хвилин по 30 за сеанс...”

Подав Борис портрет 1969 року на виставку, підписавши “Портрет чоловіка”. Художній комісії сподобався. Прийняли. А от коли кагебістсько-комуністична цензура явилася — не пройшло. Секретар комсомолу пильна дама Главак одразу ярвкнула: “Убрать!” І розповіла всім “темним”, чий це портрет!

Борис скоро відлив портрет у чавуні. До 1990 року він стояв у художника в майстерні, тепер є окрасою Національного художнього музею України в Києві (на Грушевського). Репродукції портрета прикрашають чимало видань творів Стуса і про Стуса...

Аби завершити тему, скажу, що в рідному селі Василя у Рахнівці біля школи стоїть пам’ятник Поетові, також створений

Вінниця. У Державному донецькому університеті ім. Василя Стуса

душею і руками видатного українського скульптора Бориса Довганя, поетового друга.

Вже кілька років стоїть у майстерні його проект пам’ятника Геніальному українському Поетові світового рівня Василя Стуса для Києва, столиці України. Цій роботі свого часу дав високу оцінку філософ, правозахисник, побратим поета Євген Сверстюк. Схвалюють роботу всі, хто її бачив. Звернулися до голови міськради письменники, науковці-гуманітарії, академіки Академії мистецтв України з проханням поставити в столиці пам’ятник нашому Генію, Герою України, мученику московсько-більшовицьких концтаборів. Через місяці відповідь, запрошення зайти до міськради. Схоже, до Віталія Кличка документи не дійшли. А він, по діях його знаю, розуміє, хто такий Стус. Прийшов 90-літній академік, лауреат Стусівської премії скульптор Довгань на бесіду в департамент культури, а там... стали його переконувати, що нема місця в центрі Києва духовному сину Шевченка! Для знаного футболіста, для героя Ільфа і Петрова Паніковського — є, а для великого українського поета — нема... Абсурд. Страшно...

А місце є! І вільне. Саме навпроти Інституту літератури АН України, де Поет працював. Але хтось гальмує. І не добереш — хто. Ніби і тепер московсько-кагебістська павутина, інколи навіть невидима, плете й плете з чорної слини своє ядуче плетиво проти України...

Та повернусь у минуле, в минуле з Василем. В ті дні 1972-го, коли ми билися, товклися біля суду, де над Василем злочинці творили розправу. Пустили лише на випрок. Я була як у тумані. В напрузі. Лише пам’ятаю однаково вбраний кадебістський кагал (“робітники з “Арсеналу”), який зображував народ на суді. Василя неприступне, ніби закрите, закам’яніле обличчя, і тільки на хвилю — теплий вітальний погляд до нас... і лаконічне прощання.

Усі ці роки ми листувалися. Як скоро з’ясувалося, більшість листів осідало в КДБ. Єдино був теплий зв’язок: із 1972 року ми завжди приходили до поетової дружини Валі в хату на Різдво. Поет народився в цей Святий Вечір. Сходилася вся родина. Там зустрічалися найближчі його друзі — Михайлина Коцюбинська, Іван Калиниченко, Євген з Лілею Сверстюки, я з чоловіком, часто з дітьми, обов’язково — рідна сестра Валі Шурочка з родиною, яка тим часом росла й розросталася, і вже скоро у Святийвечір на радість всім нам і Валі демонструвала ціле костюмоване народне дійство — народження Христа. Завжди заходили того святого вечора двох народжень до Валічки кобзарі.

Лише тепер, у році 2018, не їздила я (та вже багатьох друзів нема на цій землі) до Валічки — вона не дуже здорова і живе нині не у Святошині, як довгі роки жила, а у синопка Дмитра, у селі Дмитрівці під Києвом. Туди важко діставатися ввечері тим, хто ще топче ряс на цій землі. Та

ми інколи зустрічаємося. Дмитро, як може, привозить раненько Валю до нас, а ще тоді і сестра Василева, біженка з Донецька, прекрасна і тепла Марія над’їде. То по суботах зрідка збираємося. Тепло — про минуле. Дітками тішимося — внуками, правнуками. А ще, я помітила, Валя радіє і дуже розчулюється, коли читаю їй вірші Василя, присвячені їй — Його великому коханню. Вони, переважно, сумні. Трагічні є. Але у них якась неземна, висока любов! Такої любовної лірики в світі ще пошукати треба! Мене до глибини душі пронизав Василевий вірш до Валі, який написаний давно, в тюрмі. Але Василь ніби прозрів у ньому всю її душу, її трагедію, її теперішній стан:

*Ти, наче Богородиця, мені
ввижасяш, лише склепляю очі,
а докруги страшні парсуни овчі
колошкають і сонну уві сні.
А часом я вже й спогади жену
про тебе, рідна, що на окраїсвіті,
немов конвалія у передлітті
халпливою довірлася сну.
І так у мрніні, тиши та покорі
не знає, де то світ, а де сама,
і вимріяла все, чого нема,
однакова і в радості і в горі.*

1980 року була коротка радість спілкування: Василь повернувся. Але в країні не розвиднювалося. І він свідомо пішов на нові випробування — захищав переслідуваних. Ми зустрічалися у вихідні — разом ходили в луки за Дніпро. За нами — згряг чекістів, які зображували рибалок... Було. Та страшне сталося у жовтні 1980 р. — арешт, вирок як на страту 10 років позбавлення волі в колонії особливого режиму, 5 років заслання. Так імперія розправлялася з Поетом-совістю України.

Василію пишу. Одбиваюся од кагебістів, бо час од часу викликають. Не лише мене. Всіх друзів Поета. Пам’ятаю, як з Михасею зустрілися, шойно вийшовши з того тяжкого будинку на Володимирській. У мене підростала онука. Аби чула Стефанка Українське поетичне Слово, мистецтво наше, започаткувала в хаті товариство дітей і юні — “Парнас на Видубичах”. Вечорниці велелюдні. Вчимо, а тоді читаємо на Вечорницях поезії Сквороди, Шевченка,

Народе мій, до тебе я ще верну...

Ходжу до шпиталю. Знайомлюся, допомагаю пораненим воїнам і чую з їхніх уст Слово Василя. Боєць Микола Микитенко ще 2014 року, стоячи на Майдані Незалежності у Києві біля Василевого портрета, читав його поезії. Бачили б ви, як побожно він цілував фото Василя Стуса, яке я йому подарувала у шпиталі... А тоді, у Різдво цього року (до Валі далеко, не доїду) пішла до шпиталю. Там — колядки, шедрівки! Воїни, хто в чому, повисипали з палат на подвір’я. Хтось із медперсоналу припрошує хлопців одягтися, бо холодно. З тої розмови зрозуміла: хлопці повернулися з полону у кінці 2017 року. Коло мене красень — високий і стрункий, як у пісні співається. І чорнявий. На Василя схожий. Андрієм зветься. Бессараб прізвище. З Чугуєва на Харківщині. 2 роки в полоні, у тюрмі суворого режиму. Трохи змучений. Але, відчувається, сильний духом, не зігнувся у денерівській катівні. Питаю — як витримували? А він мені: “Нас рятував Стус”... Ми обіймалися. Ми плакали. Андрій познайомив ще з одним хлопцем, який був із ним у камері. А третій хлопчина, Коваленко, вже вдома, на Вінниччині. Саме того, вінничанина, інколи викликали на важкі роботи. В один такий момент до нього підбіг невідомий хлопчина з волі, дав йому книгу поезій Стуса, сказавши, що сам вінничанин і знає, що вінничанину вручає. І шез... І ось щодня ті довгі місяці всі три наші в’язні... як молитовник відкривали у камері Василеву книгу і вчили, вчили. І Він давав їм силу вистояти, гартував їхню волю...

Ми стояли біля вікна у коридорі корпусу терапії Київського військового шпиталю і старший лейтенант Андрій Бессараб читав мені напам’ять Василеві рядки.

— Ярій душе, ярій, а не ридай.

*Змагай, знеможений життям,
Знеможений, змагай.*

*О вороже, коли тобі проститься
Гик передсмертний і тяжка сльоза
Розстріляних, замучених, забитих...*

*Терпи, терпи — терпець тебе шліфує,
Сталить твій дух, отоже терпи, терпи...*

Вінниця. Конференція, присвячена 80-річчю Василя Стуса

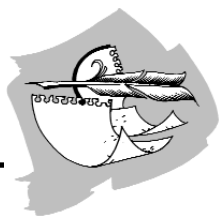
неокласиків, Рильського, поетів Розстріляного Відродження, Ліни Костенко... Нема їм ліку... На вечорницях бувають і виступають почесні гості — Євген Сверстюк, Микола Воробійов, Петро Осадчук, Борис Мозолєвський, Валерій Шевчук, музики, співаки, хлопчиком ще співає у нас Тарас Компаніченко, Володимир Губа знайомить зі своєю музикою. Приходять до нас нашадки Шевченкового роду — творчий, талановитий люд... Але завжди на вечорницях звучить Слово Василя Стуса. Завжди! Понад 30 років були в хаті вечорниці. І всі мої юні друзі-парнасівці знають, розуміють Василеву Поезію.

А тепер, коли лютий ворог України почав відкрити загарбницьку війну проти нас, раптом... відкрилося мені оте Василеве:

То був святий момент. То був найвагомий доказ, що Поет — живий. Він зі своїм народом.

Думкам і спогадам немає краю. Сьогодні бачу перед собою студентську мольдь Донецького університету — аж мерехтить в очах від квітів на вишиванках дівчат, — Університету, який носить ім’я Василя Стуса, рожденного Різдвяної ночі 80 років тому. І хочеться завершити своє письмо думкою про вистраждане Поетом вміння долати лихо і завжди бути добрим до Світу:

*Голосить сніговиця,
Колочий хрипне дріт.
А Світ — нехай святиться.
Нехай святиться світ.
Дякую за зустріч у Вінниці
20.IV.2018 р.*

Урок українського слова як урок щастя

З 21 до 28 квітня у Рівному проходив фінальний етап Всеукраїнського конкурсу “Учитель року—2018” у номінації “Українська мова й література”.

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
докторант Інституту літератури
ім. Т. Г. Шевченка НАН України

Одразу зауважу, що вперше мені було запропоновано очолити цей конкурс у 2015 р. Три роки тому ми ще не говорили про Нову українську школу (НУШ), проте, осмислюючи минуле з позиції сьогодення, скажу, що переможниці УР-2015 — приклад тих агентів змін, які своєю працею щоденно втілюють принципи НУШ. У Миколаєві 2015 року перше місце посіла Олеся Ківеждій, учителька із Закарпаття, сьогодні уже — заслужений учитель України. Три роки тому вона розпочала вести блог про актуальні проблеми нашого освітнього життя, а сьогодні її медіа-проект належить до топових у середовищі викладачів. Сама Олеся — приклад молоді людини, яка змогла не просто здобути перемогу, а й утвердити її, формуючи навколо себе тих, хто потребує порад і підтримки. За Олесею йдуть інші викладачі, вона має свій стиль у методиці викладання, свою позицію. А головне — це людина, яка розуміє, що важливо працювати на випередження. І коли торік ми працювали спільно над зошитами для 9 класу (з української мови та літератури), то запровадили у них різні методичні прийоми, які спершу педагогічна спільнота старшого покоління сприйняла вельми критично, а буквально за рік вони перетворилися на улюблені прийоми, із якими працюють сучасні учителі на уроках (меми, qr-коди, рубрика “оціни вчителя” тощо).

Саме таке завдання ми (як команда журі) поставили перед конкурсантками й конкурсантами у 2018 р.: знайти свій неповторний методичний і “людський” ключ до тексту, на уроці української літератури відштовхуватися насамперед від тексту, даючи учням можливість створювати власні уявні світи. Лише так можна дійти до *Казки*, як у драматичному етюді Олександра Олесея: кожен має створити свою проєкцію художнього твору, бо в *Казці* не буває збігів, повторів, одноманітності. Крім того, на конкурсі учителі мають представити навчальний проєкт, який стосувався таких ключових тем, як інклюзивна освіта, медіа-грамотність, STEAM-освіта. Конкурсантки мали виявити вміння з розробки ментальних карт, а також пройти тестування з педагогіки, психології й фаху (українська мова й література). Не скажу, що всі конкурсні випробування виявилися для фіналісток досильними. Проте важливо було проговорити ті теми, без яких складно уявити освітню траєкторію ХХІ століття. Сьогодні в контексті реформ і змін середньої школи ми багато говоримо про НУШ, принцип дитиноцентризму, компетентнісний потенціал на уроках... проте, як виявилось, реалізувати все це на практиці вельми непросто.

Так, ментальні карти чітко продемонстрували, що більшість конкурсанток бачать завдання, мету уроку й наскрізні лінії, клю-

чові та предметні компетентності відокремлено; на картах немає цілісного бачення уроку, коли всі етапи органічно й синергетично пов'язані між собою. На жаль, також не було розкрито на високому рівні й навчальних проєктів. Без медіа-грамотності, яка сьогодні проведена у чинній програмі з української мови для учнів і учениць 5-9 класів, важко говорити про компетентнісну школу. Наші діти — заручники віртуального середовища, усі вони мають гаджети, які ніби вросли в дитину й не відпускають. І важливо перетворити ці прилади з розважальних інструментів на ресурс, потрібний сучасній людині, котра прагне виявляти лідерські якості, випереджати час, критично сприймати інформацію й оперативно реагувати на проблеми сьогодення. Проблеми потрібно випереджати. І медіа-грамотність передбачає на уроці української мови роботу з медіа-текстами. У результаті юнаки та юнки мають уміти грамотно створювати пости, віртуальні повідомлення у соціальних мережах. Важливо усвідомити, що віртуальний світ потребує стратегій психогієни й медіа-гієни. Потрібно закладати ціннісне ставлення до цифрової медіа-реальності. Подібних проблем зазнали й проєкти, які стосувалися тем інклюзивної освіти та STEAM-освіти. Останнє поняття пов'язане з конкурентоспроможністю випускників нинішніх навчальних закладів на відкритому, глобалізованому й динамічному ринку праці. Ми живемо у світі, де можливі стрімкі зміщення у професійній царині. Людина має уміти оперативно орієнтуватися у світі, здобувати для себе потрібні навички з тих царин, які начебто безпосередньо не пов'язані з її основним фахом. Тому в таких країнах, як Японія, скандинавські країни, Канада та ін. учням пропонують вивчати музику поруч із математикою. А хіба можна виховати якісного ландшафтного дизайнера без відчуття естетичного смаку? Зрештою, медіа-контент, різноманітні сайти, які закликають покупців у світ меблів, туристичних чи банківських послуг, повинні містити естетичний компонент, який робить це віртуальне середовище дружнім до споживачів. Отже, STEAM-освіта відповідає тенден-

ціям сучасного світу, коли професійний архітектор раптом вирішує змінити фах і бути... психологом, архітектором людських душ. Інклюзивна освіта — чинник формування НУШ, позаяк усі суб'єкти освітнього простору рівні, усім має бути надано право здобувати освіту незалежно від певних фізичних проблем.

Можливо, планка для конкурсанток на “Навчальному проєкті” виявилася занадто високою, проте на таких конкурсах потрібно не лише пропонувати відповіді на давно відомі запитання, а й спонукати до творчого мислення, виявляючи здатність проєктувати майбутнє в освітньому середовищі. Нас як журі цікавлять не готові відповіді на завчені запитання про суржик чи сленг, хоч ці явища мають важливе значення в науці й методиці викладання, проте в період фундаментальної освітньої реформи середньої школи, яку розпочала міністр Л. Гриневич, важливо допомогти учителям вийти на інший рівень осмислення проблем, щоб побачити освітній процес як процес обміну, як обговорення різних досвідів, правильних і помилкових, які мають тривалу історію і які тільки-тільки почали формуватися у юнаків і юнок. НУШ може бути реалізована за умови *вчущання* кожного учителя у дітей. Учитель має бути координатором, модератором навчального процесу, а не джерелом абсолютних, непорушних знань і володарем права на безпомилковість. Як зауважила Л. Гриневич у своєму вітальному слові до учасників: “Конкурс “Учитель року” покликаний виявити учительноваторів, здатних випереджати час і закладати нові моделі мислення. Щоб сьогодні бути частиною стрімкого й мобільного, високотехнологічного й креативного світу, важливо навчитися продукувати сміливі й інноваційні ідеї. І саме від вас залежить наше майбутнє: чи здатні ви інспірувати молоде покоління на усвідомлення важливості випереджальної креативності, відкритості й демократичності, відповідальності свободи, етичної рівноваги й естетичної гармонії. Ви конструюєте траєкторію майбутнього нашої країни, формуючи в учнів ціннісні орієнтири, їхнє ставлення до життя і різних його виявів. Упев-

Голова журі Д. Дроздовський і переможниця О. Кежмур (Івано-Франківська область)

нена, що вчителі, які беруть участь у конкурсі “Учитель року”, — завжди в авангарді змін”.

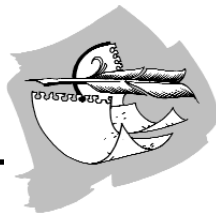
Під час конкурсних випробувань нам важливо було розгледіти тих учителів, які мислять креативно, які на уроці йдуть від тексту, які інспірують дітей і закликають читати, бо лише так можна реалізувати ключову компетентність “навчатися упродовж життя”. На мою думку, з-поміж усіх ключових компетентностей НУШ саме ця постає найважливішою. Сучасний урок української мови чи літератури — це урок життя, а тому на ньому неможливі фальш і штучні емоції. Ми прагнули зафіксувати усі методичні знахідки конкурсанток, які перетворювали урок на щось справжнє, коли відбувається обговорення важливих проблем сьогодення. А текст є лише поштовхом до розуміння того, які глибини можуть бути сховані у кількох рядках Т. Шев-

ченка, Лесі Українки, І. Франка, Є. Плужника, В. Стуса, Б.-І. Антонича, П. Тичини та ін. Так, на третій день “уроків” несподіваним лідером стала вчителька із Хмельницької області Людмила Йосипівна Пристай, яка дала для восьмикласників надзвичайно креативний урок за п'єсою “Сто тисяч” Івана Карпенка-Карого.

Від першого конкурсного випробування “Аналіз художнього твору” усі ми були вражені тим людським ресурсом, який мала одна з конкурсанток, — Ольга Василівна Кежмур. На її уроці було використано метод психодрами, причому це було зроблено і професійно, й дерзновенно водночас. Пані Ольга з тих учителів, які не бояться дерзати, вони не можуть проводити урок відповідно до догматичних рамок. Часом це може викликати занадто драматичні моменти, проте водночас така форма проведення позначає й вияв особливого “неформатного” світовідчуття, притаманного О. Кежмур. Вона незалежна, самокритична й професійна в багатьох моментах. Зізнаюся, що пані Ольга була нашою фавориткою від першого дня (як і ще одна конкурсантка, яка, на жаль, продемонструвала недостатньо потужний урок на фінальному етапі). О. Кежмур наділена колосальним ресурсом людяності. Вона жива й шира в емоціях, уміє вести за собою й надихати учнів, розкриваючи перед ними різні грані слова. Хочеться, аби таких учителів у нас було якнайбільше: незалежних, тонких і внутрішньо шляхетних. Ми прагнули розгледіти в конкурсантках не лише професійні риси, не лише їхнє вміння оперувати методичним інструментарієм, а й “людність”, без

Закриття конкурсу

якої неможливо говорити про ціннісний потенціал НУШ. Лише ті, хто відчуває дітей, їхній біль, емоції, прагнення й боріння, — лише такі учителі зможуть сформувати нову платформу для освітньої траєкторії XXI століття. Вразила щирість пані Ольги, її готовність працювати над собою. Ця перемога — не корона, яка востає в людину, а вогонь, який весь час потрібно розпалювати.

Наведу слова О. Кецмур, які вона написала у своєму пості у Фейсбуці: “Брала участь в конкурсі, щоб подолати свою вершину, перемогти свої слабкості. Тому не конкурувала з часниками. Зовсім не вважаю себе крашою, зате відчуваю, що ми — команда сильних, креативних, розмаїтих учителів. Адже команда — це різні здібності й ролі, але спільна мета. А вона в нас є. Так, я перемогла, але свою вершину ще не здолала... Я не знаю, як завершити війну в Україні за два дні чи навіть за два роки. Але це знати-мете ви. Це наш дім. Треба навести тут лад. Кожен на своєму місці. Я дуже багато чого не знаю і не вмію. Але я швидко вчусь. Переглядаючи відео із випробувань, ви побачите купу недоліків. Але я маю намір вдосконалитись (до речі, буду відкрита до конструктивних зауважень і порад у коментарях). Вдячна усім, хто вірив у мене, і тим, хто ні.”

Р. С. Дякую організаторам конкурсу за ламання стереотипів. Можна все робити чесно. Можна жити без корупції”. Що ж, це справді слова людини нового покоління, яка живе у світі гармонійного мислевідчуття слова й дитини, для якої точність думки поєднана з глибиною інтелектуальною чуттєвістю, у її слові етичне й естетичне нерозділені, а отже, усе підказує, що пані Ольга ще напише не один посібник для вчителів із підготовки “широкого”, емоційно наснаженого уроку. Використаний на її уроці літератури метод психодрами уже був поштовхом, аби діти замислилися над власним внутрішнім світом, його глибинами й лабіринтами, які часто можуть промовляти на поверхні, постаючи для людини джерелом нещастя або чинником успіху.

Цьогорічний конкурс був неочікуваним для членів журі: до останнього ми не знали, як Випадок і Доля розподілять місця. Отже, трійка переможниць:

Кецмур Ольга Василівна — учитель української мови та літератури Калуського навчально-виховного комплексу “Загальноосвітня школа І—ІІІ ступенів № 10 — ліцей” Калуської міської ради Івано-Франківської області — **переможець Конкурсу**;

Пристай Людмила Йосипівна — учитель української мови та літератури Кам’янець-Подільського ліцею Хмельницької області — **лауреат Конкурсу**;

Острівська Катерина Миколаївна — учитель української мови та літератури Рівненської гуманітарної гімназії Рівненської міської ради — **лауреат Конкурсу**.

Усі переможниці різні. Так, Катерина Миколаївна продемонструвала методичну справність, але надалі потрібно ще працювати над динамікою уроку, над розкриттям власної емоційності, яка має допомагати інспірувати. Проте мої колеги однозначні в тому, що цьогорічний конкурс інший, ніж 2015 року. І це закономірно, бо неможливо вийти двічі в ту саму річку. Широ дякую всім колегам із команди журі (Я. Гара-

симу, О. Ківеждій, О. Приходько, Л. Котковій, О. Ратушняку, С. Дмитрієву, А. Новицькій, Т. Кондесюк) за натхненну працю й хвилини радості серця. Хочу подякувати Олені Артеменко з Інституту модернізації змісту освіти за професійну допомогу з блискучим обрахунком і оприлюднення результатів у відкритому просторі. І, безперечно, вдячний головному спеціалісту МОН Олені Котусенко за те, що енергіями власного серця допомагала перетворити цей конкурс не на змагання, а на обмін досвідом, на урок, наприкінці якого усі ми мали можливість відчути Щастя. Як у Олеся Гончара в новелі “За мить щастя” або ж у драматичному етюді “По дорозі в Казку” Олександра Олеся.

А хіба не в цьому покликання учителя: дарувати дітям можливість зустрітись з дивом, пережити хвилини справжньої радості й розуміти, що школа — це проект життя, його своєрідна мініатюрна проекція. І саме тому важливо навчитися вчитися, аби успішно просуватися цим життям і бути щасливим.

Коментує Олеся Ківеждій (м. Хуст), заступниця голови журі конкурсу: “В епоху реформатування освіти — від школи знань до школи вмінь, до школи ДЛЯ дитини — часто чуємо, що сучасний педагог має бути тьютором, фа-

Члени журі конкурсу-2018 О. Ківеждій (заступниця голови), Л. Коткова, О. Ратушняк, О. Приходько

силітатором, наставником. Водночас учитель має старанно вибудовувати кожен урок, а план-конспект — один із етапів до його підготовки. Ментальна карта суттєво може зекономити час підготовки до уроків. Її перевага над традиційним планом конспектом — у візуалізації не просто ходу уроку, а наскрізних ліній і ключових компетентностей, прописаних у навчальній програмі з української мови. Зупинюся на одному випробуванні, яке було запропоноване цьогоріч.

Створення ментальної карти — перший етап конкурсу “Учитель року—2018”. Карта — схема уроку, із якою вчитель іде до дітей. Дуже приємно, що всі ментальні карти, створені конкурсантками, добре продумані, відповідали віковим особливостям учнів (що, напевно, найважливіше) і були “прив’язаними до життя”. Наприклад, в одній карті навіть пропонувався текст, як п’ятикласникам користуватися пральною машиною.

Водночас є певні недоліки. На жаль, конкурсантки намагалися вразити журі не стільки змістом, скільки формою. Погодьтеся, навряд чи хтось із колег малюватиме пеньки, вази, вирізатиме метеликів чи букви для конспекту. Деякі колеги проігнорували наскрізні лінії й ключові компетентності, детально описані в навчальній програмі. Передмова до навчальної програми —

це “шпаргалка” для створення ментальної картки. Щоб створити карту, потрібно вибрати важливу інформацію з навчальної програми (учителі щодня працюють із нею і знають апіорі): 1) знаннєвий чинник: учень знає, що вивчає орфографія; розуміє та пояснює співвідношення між звуками й буквами; записує правильно слова з вивченими орфограмами; обґрунтовує написання слів відповідними орфографічними правилами тощо; 2) діяльнісний чинник: розрізняє у словах тверді й м’які, дзвінкі й глухі приголосні, пояснює звукове значення букв я, ю, є, ї тощо); 3) ціннісний чинник: усвідомлює красу, естетичну довершеність української мови, виявляє відкритість до пізнання різних культур через мови. Ці критерії — основа карти, їх передаємо схематично через перебіг уроку (до речі, учителі добре впоралися з цим етапом роботи). Наступний крок — простежуємо формування ключових компетентностей. У програмі до кожної компетентності, крім умінь і ставлень, прописано навчальні ресурси — **ЯК** досягти умінь і ставлень. До прикладу, математична компетентність формується й через роботу з текстом, що містить роздум. Вдало дібраний текст (наприклад, про вміння розпоряджатися кишеньковими — на розсуд учителя) — реалізація підпри-

емливості, фінансової грамотності. Багато колег пішли іншим шляхом: якщо й позначали наскрізні лінії чи компетентності, то не наповнювали їх видом роботи. До прикладу — етап уроку “Робота з текстом. Інформаційно-цифрова компетентність”. Тут доречно б подати назву тексту, сторінку в підручнику (урешті-решт на уроці нема часу шукати потрібний текст). Ці зауваження стосуються й наскрізних ліній.

Загалом карти мали презентабельний вигляд, хоча й не відзначилися інноваційністю та реалізацією наскрізних змістових ліній. Бажаю нашим майбутнім конкурсантам і переможцям/переможницям ретельніше ставитися до підготовки, перечитувати вимоги, які журі ставить до конкурсних випробувань (бо ж вимоги та критерії були надіслані заздалегідь). Лише тоді ми зможемо збудувати Нову українську школу як школу компетентностей і цінностей! А ми, члени журі, прагнули побачити нові форми мислення, нові підходи, нехай ще недосконалі, проте не шаблонні. Й такі роботи одразу були попереду. Уже не можна копіювати, час продукувати нове. Радію за цьогорічних переможниць, завжди готова підтримати своїх колег, які прагнуть жити в новій Україні, — з критичним мисленням і етичною відповідальністю за все зроблене”.

«І в смерті з рідним краєм поріднюсь»

Закінчення.
Початок на стор. 7

національної гідності, патріотизму, а й тому, що в смерті обернувся на життя і в смерті з рідним краєм поріднювся. Через смерть — утвердження, через смерть — перемога, через смерть — життєствердна самоідентифікація. Найголовніше те, що Василь Стус — органічно національний і наднаціональний митець, його творчий порив ґрунтований на послідовно сповідуваних принципах істини, любові, добра, відкритості й любові.

Відбувся активний діалог двох рідних і дорогих країв Василя Стуса й Донецького національного університету імені Василя Стуса — вінницького й донецького, адже 21 квітня в актовій залі головного корпусу (вул. Шістсотріччя, 21) творча студія “Альянс” із Краматорська під керівництвом учителя Наталії Чачанідзе та завуча Наталії Машкіної давала виставу “Птах душі” за творами Василя Стуса. Всі були співучасниками прекрасного дійства: відкрито, емоційно, широко й проникливо учасники трупи оповідали непросту історію життя Василя Стуса.

Василь Стус як лінгвоперсона формувався у своєрідній народно-розмовній стихії околиці Донецька (тоді — Сталіно), де активно взаємодіяли домінуюча українська усна традиція й адміністративно-агресивна російськомовна новачка. У такій складній ситуації особливе значення мала мовна тяглість у сім’ї, що посилювала українськість митця. І хоч офіційно-командна модель нав’язувала мовносоціальну роль, яка повністю корелює з потребами формування нової категорії “радянський народ”, Василь Стус обирає інакшість, і в цій інакшості бачить стрижень національно-мовної самоідентифікації. Власне, це корелювало з функційно навантаженим сімейним, почасти вуличним дискурсом, що адекватно не інституціювалися через силоне нав’язування інших цінностей, сповідуваних командно-партійним, управлінсько-освітнянським апаратом. Залишки такого мовносоціального тла околиці можна було зустріти в лінгвосоціумному портреті Донецька ще напередодні війни 2014 року.

Мовна естетика Василя Стуса ґрунтована на: а) досконаліх літературно-нормативних зразках, що відчутно в будь-якому його творі: *Хай життя — одне стернисте поле, / але перейти — не помину. / Дотягну до краю. Хай руками, / хай на ліктях, поповзом — дарма, / душу хай обшумуємо об камінь — все одно мильшій нема / за оцю утрачену й ледачу, за байду-жу, осоружну, за / землю цю, якою тільки й значу / і якою барвиться сльоза* (Присмеркові сутінки опали...); б) народнописенній, фольклорно-самобутній традиції — це і звертання на кшталт *пане-брате* (*І не бештати, пане-брате, а триматися на землі!*) (Звіром вить, горілку пити...), і повтори на кшталт *по роках, по віках, по горбах* (Звіром вить, горілку пити...); в) концептуально узагальнених і трансформованих образах української та світової літературної традиції (*Море — / чорна грудка печалі, / душа Мефистофеля / нао-*

динці (Море — чорна грудка печалі...); *Цей став повісплений, осінній чорний став, / як антрацит видінь і кремій крику, / виблискує Люципера очима* (Над осіннім озером); г) авторському наповненні діалектних слів зразка *ненатля* (Жадібність, ненаситність (СУМ 1974/5, с. 343) особливими сполучувальними інтенціями *ненатля* скажу: *І з ордою під дикі галаси прорешечуватись гробами, / раз жене нас ненатля скажу по роках, по віках, по горбах!* (Море — чорна грудка печалі...); г) несподіваних метафорах, у яких поєднано зорову й слухову результативність: *Охриплі очі (>) збіглися в одне — / повторення оцього чорностау, / насилу вбгане в череп* (Над осіннім озером); *а чуши, чуши протяз у душі; (Над осіннім озером); маленький шротик сонця, / зчуужлий і заблуканий у тілі* (Мені здається, що живу не я...) та ін.

Водночас функційно навантаженими постають власне авторські слова, створені з концептуальним баченням не просто новітнього, а зорієнтованого на нові, осмислювані в сучасному часопросторі, реалії, результати, процеси: *І з ордою під дикі галаси прорешечуватись гробами, / раз жене нас ненатля скажу по роках, по віках, по горбах!* (Море — чорна грудка печалі...) і под.

За підсумками роботи конференції учасники ухвалили підготувати й опублікувати наукові матеріали, а також: 1) вважати проведену конференцію важливою віхою в осмисленні цілісного образу Василя Стуса в контексті доби з наголошенням актуальності постаті Василя Стуса у виявленні суспільно-політичних, філософських, морально-етичних, культурологічних аспектів українського буття. Включеність поета та його оточення в суспільно-політичні контексти епохи потребує глибшого осмислення; 2) активізувати поглиблення наукового діалогу для осмислення перекладацького доробку поета, значення митця у світових культурологічних і соціополітичних процесах, інтерпретації його художніх текстів із залученням актуальних інтерпретаційних та методологічних стратегій; 3) визнати першочерговим питання збереження й належного вшанування пам’яті про Героя України В. Стуса — не тільки як символічної постаті загальнонаціонального масштабу, а й як не до кінця відкритого митця високого естетичного рівня, що вимагає широких порівняльних досліджень із залученням європейських і світових дискурсів; 4) звернутися від імені учасників VI Міжнародної науково-практичної конференції “Василь Стус: життя, ідеологія, творчість, соціополітичний і літературний контекст” до Міністерства освіти і науки України, органів управління освітою з пропозицією підтримувати проведення подібних конференцій на різних рівнях державних інституцій, сприяти виданню їх матеріалів.

Актуальним є продовження традиції проведення науково-теоретичних форумів зі щоп’ятирічною періодичністю і проведенням наступної конференції 2023 року.

Анатолій ЗАГНІТКО

«Шевченко — тричі символ України»

Тарас Григорович — як символ нації, символ рухів і здобутків нашої країни. Але ким є Шевченко особисто для вас, у вашому серці?

А. Содомора: Для мене Тарас Шевченко — це провідник у духовний простір, з яким дуже комфортно, повчально і корисно йти теренами європейської античної літератури. Адже всюди є він. Без нього ці мандрівки, безумовно, не були б такими цікавими.

Б. Тихолоз: Якби я познайомився з Шевченком у своїй радянській школі, то зараз не сидів би тут і не вів цієї дискусії. Але для мене Шевченко звучить мужнім голосом тата. Я мав необережність назвати Тарасом сина, хоча мене застерігали, що слухняної дитини з нього не вийде. Коли син мав роки шість і сказав, що хоче подивитись, де похований Шевченко, — ми сіли в машину і поїхали усіма Шевченківськими місцями. Я сам родом з Черкащини, а мама моя походить із Козацького — це судне село з Керелівкою. Її родина кривно споріднена з родиною Фотія Красицького, який є нащадком Шевченка по лінії сестри Катерини. Для мене Кобзар — далекий родич.

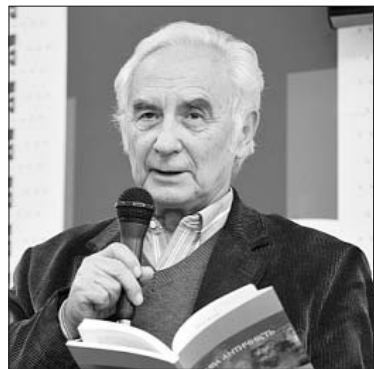
Д. Ільницький: Знаю про радянську владу і тодішню систему освіти не особисто, а з розповідей, тож здається, що це була наруга над літературою. Хоч справжнє, що є в людині, їм не вдалося викоринити. Шевченко для мене відкрився таки у школі і вже там мені вдалося частково пізнати його мистецьке обличчя. Я відчув у певний момент, що Шевченко справжній. Можливо, не одразу це зрозумів, не вмів пояснити. Але йдеться про те, що ніколи ніяка спроба щось зашорити чи поставити в рамки не знищить цього. Для мене Шевченко — поет. Прекрасний, дуже не стандартний, не формальний поет. Свого часу мій дід, літературознавець Микола Ільницький, написав дослідження про вірш у Кобзаря. Він дійшов висновку, що ця система віршування не вписується у жодні відомі рамки. Як для мене і Йоган Себастьян Бах. Він, з одного боку, в середньовіччі чи німецькому ренесансі, а з іншого вже в романтичній музиці. Шевченко так само долає час і простір.

Яким має бути шлях до розуміння Шевченка як поета? Крутого, класного поета. Як дійти до нього і привести інших?

А. Содомора: До Шевченка можна йти і дійти лише тоді, коли постійно, щоденно, щогодинно робити кроки у духовному просторі. Щось засвоювати, читати, знайомитись з літературою. Тільки так Шевченко починає звучати. Людина покликає жити у духовному просторі і спілкуватися з геніями. Адже вони всі тут і тепер — Шевченко, Шекспір чи інші. Ми це мусимо зрозуміти, бо інакше вивчення літератури не має сенсу. Шевченко — це хіт, динаміка. До нього треба йти, з ним треба йти і заповнювати цей духовний простір. Тоді він починає

У культурно-освітньому центрі ім. О. Довженка львівські літературознавці дискутували про роль Кобзаря в долі України. Яке місце належить Тарасу Шевченку у мистецькому просторі України загалом та в житті кожного зокрема говорили кандидат філологічних наук, один із найвизначніших перекладачів античної літератури Андрій Содомора; директор Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка Богдан Тихолоз та науковий співробітник відділу української літератури Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича, музикант Данило Ільницький.

Модерував захід журналіст і радіоведучий Володимир Беглов — він же й пропонував запитання.

Андрій Содомора

Богдан Тихолоз

Данило Ільницький

дихати на повні груди і розкриватися нам. “Кобзар” — класичний твір, а класичний твір є твором відкритим. Там немає ні стін, ні дна. Скільки читачів — стільки і життів у книжки. Тому він і цікавий. Шевченко — про вічне.

Шевченко цікавився музикою, знався на живописі й багато читав. Існує таке мистецьке тріо: палітра, стилос і струна, яке він компетентно використовував. Наприклад, “Рева та стогне Дніпр широкий”. Дніпр — не просто ріка, це Він, бог. Чоловіки-боги в античній міфології — це бики з величними рогами. Цей твір набуває поліфонічного звучання: починається з надзвичайного фортіссімо, а тоді раптово обривається. Починається космічна тиша, “...і блідий місяць на ту пору...” Місяць — це символ абсолютної тиші. Шевченко абсолютизує горизонталь — “Дніпр широкий” і вертикаль — “верби гне високі”. Це дивовижний контраст, полотно, збагачене думкою.

Б. Тихолоз: Колись Довженко казав, що “Кобзаря цитувати трудно — це все одно, що з вогненної печі вихоплювати вуглини і перекидати їх руками”. А в мене таке відчуття, що ми тримаємо в руках живе серце, яке пульсує. Я скажу, як погано йти до Шевченка. Це сприймати його поетичний доробок, “Кобзар”, як збірку віршів. А українська школа саме цього і вчить. Коли ми його так читаємо, вихоплюючи якусь вуглинку — то не відчуваємо цього ритму. Лише воротами розуму до Шевченка не зайти. Це вже потім розум має доєднатися до емоційного сприймання. Я відчув його, коли прочитав “Кобзар” як роман — інтелектуальний, автопсихологічний роман. Сучасному поколінню не легко починати цю книжку. Дуже часто на “Рева та стогне...” все закінчується — не всі читачі доживають до “Веселенько заспіваймо...”. Ці тексти затерті від надживання. Треба подолати шевченківський молодечий романтизм, перейти через “Причинну”, “Катерину”, “Наймичку” і опинитися “В казема-

ти”, де вже починає щось резонувати. Потім разом з головним героєм цього “роману” побувати на засланні. Подивитися, як він сприймає те, що його оточує, які думки приходять до голови і до серця. А потім повернутися до Петербурга і побачити, як поет виламується з наших стереотипних уявлень про нього, відчутти його філософську, культурологічно та інтекстуально насичену поезію. Йти до Шевченка можна по-різному. Не обов'язково лише через “Кобзар”. Можливо, комусь буде легше через візуальні образи. Наприклад, через експериментальні малюнки Андрія Ярмоленка, де Шевченко — Будда, рокер, байкер... Не так важливо, якими дверима зайти — важливо потрапити в цей духовний простір. Якщо там почуваєшся рідно, то ти вдома, це твоє. Але не потрібно замикатися лише на Шевченкові. Думаю, що найгірша послуга Тарасу Григоровичу — це думати, що він усе сказав за нас і “Кобзар” — наша національна Біблія. Ні! Це індивідуальний духовний досвід Богшукання, самопізнання і світопізнання.

Д. Ільницький: Людина — дивовижна істота. Прекрасна, бо створена за образом і подобою Божою. Але й не тільки Шевченка, а й Ісуса Христа може настільки спрофанувати, ввести у свої рамки, що не залишиться нічого святого. Недарма Влодко Кауфман — наш львівський митець, який дуже любить Шевченка, колись сказав, що йому як представникові радянського Львова знадобилось 30 років після закінчення школи, щоб розлучитися з типовим образом Шевченка в радянські часи, реставрувати себе і дійти до нього справжнього, живого.

Ми намагаємось оживлювати Шевченка, створювати з нього близький образ. Можливо, саме у цьому сьогодні ми надмірені. Але це логічно, бо його занадто формалізували раніше і тепер шальки терезів пішли в інший бік. Сподіваюсь, скоро це врівноважиться. Головне — бачити у Шевченкові співрозмовника, су-

часника, людину, яку ти можеш зустріти на вулиці.

А. Содомора: Набуваючи, ми втрачаємо. Людина покликає завжди зіставляти те, що ми набули, з тим, що ми втратили. Втрати бувають дуже важкі — пов'язані з душею, внутрішнім зором і слухом душі. Колись перо й інші речі творили нашу душу, а тепер технічні оснащення нас від цього віддаляють. Якби Шевченко сидів за комп'ютером, то рядків “Думи мої, думи мої...” не було б. Вивчення Шевченка напам'ять — це прекрасно, але за цим стоїть дуже велика небезпека. Не можна вивчити вірша і ставити учневі за це оцінку. Важливо, щоб людина бачила, про що там говориться, і відчувала це. Читаючи “Садок вишневий”, дихати цим садком, розуміти, що це таке для України. Пізнати, що таке дерево, чому воно високе — бо корінь глибокий. Що таке коло — чому є повторення “коло хати”... Бо це космос, звук О, який ріднить нас із давніми елітами. Горацій казав, що “грекам муза дала округленими мовить вустами”... це мікрокосм, який перегукується з макрокосмом. Кожен рядок Шевченка кличе в далеку дорогу до розуміння цього. Йти, йти, йти... Не залишаючись на узбіччі стрімкого руху вперед.

Сьогодні маємо багато втілень Шевченка у пам'ятниках, “Кобзар” — у кожній хаті, в моду увійшли футболки, брелоки з Тарасом. Та чи може зникнути Шевченко?

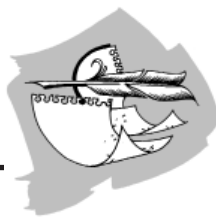
Б. Тихолоз: Шевченко таки не наймертвіший із мертвих. Ми відчуваємо його присутність щодня. Починаючи від втілення образу на українській валюті, продовжуючи назвами вулиць, населених пунктів і завершуючи футболками чи накладками на аватарки. Коли 2014 року образ Шевченка з'явився на Майдані, і ми мали його серед ікон революції, він раптом дуже свіжо промовив голосом Сергія Нігояна. Ці рядки з “Кавказу” зазвучали так, як не звучали у жодній школі, в жодному театрі... Це свідчення того, що в цьому є енергетика, яка змогла подолати час. І це не гіпербо-

ла — це правда. Шевченко здобув дуже багато. Але одне з найважливіших — він власним прикладом показав, що безсмертя можливе... Коли людина дуже вірить у те, що робить, якщо вона свою духовну енергетику концентрує в те, що лишається після неї. Я вірю, що поки існуватиме Україна і будуть люди, ідентичність яких пов'язана з Україною, — Шевченко з цієї ідентичності не буде вилучений. Радянська влада не змогла викинути Шевченка з культурної пам'яті. Провувала адаптувати, поставити собі на службу, перетворила на дуже холодний і безживний елемент, але не змогла його позбутися. Жодні цензурні обмеження не подіяли. Зараз маємо культ Шевченка. Він таки справді став культом, у якому є багато поганського. Йому б самому не сподобалося таке “ідолопоклонство”, бо він був геть чужий від цього. Але цей культ виріс природно.

Д. Ільницький: Шевченко не зникне. Для того, щоб зрозуміти поета, відчутти, перейнятися ним, потрібно, щоб щось відбулося між тобою і цим поетом. Щоб це відбувалось між нами і Шевченком — потрібно його просто читати. Він був реальною людиною, причому страшенно цікавою. Дуже товариською, дуже доброю, жертвною у певний спосіб. Мав добрий естетичний смак і, до речі, був одним з найбільш інтелектуальних, освічених людей свого часу, принаймні в Україні. Бо ті відсилки, які присутні у його текстах, свідчать про величезну ерудицію. Шевченко — це ми. Те, що є у його текстах, — це ми, які були колись давно. Коли ми говоримо про Шевченка, ми говоримо про себе.

А. Содомора: Перспективи Шевченка в майбутньому залежать від нас — чи ми спроможемося йти, чи зупинимось. Людина є людиною, якщо вона не забуває про свій розум і серце. “Часточка прагне бути у цілості, бо ціле повертає їй досконалість”, — казав да Вінчі. Нині людина прагне повернутися до Божого і буде це робити. Найкращим провідником для повернення людини з віртуального світу до Божого (бо Божий наснажує, а віртуальний виснажує) є Шевченко. Але читання Шевченка складне, багатопластове, йде в глибину і це надзвичайно цікаво. Читати — це почитувати, тобто шанувати. Найбільша наша пошана Шевченкові — це не голосні фрази, а читання і почитання його. Читати не розуміючи — це не поважати того, кого ти читаєш. Почитання — це бесіда з природою, з Богом — те, до чого людина буде повертатися. Бо якщо вона не повернеться, то її просто не стане. Маємо у Шевченка: “Схаменіться, будьте люди!” Вищої мети немає. Людина покликає дійти до того, щоб бути Людиною.

Записала
Іванна ПОДОЛЬСЬКА,
м. Львів,
Народний музей
Тараса Шевченка

Закінчення.
Початок у ч. 17, 18 за 2018 р.

Богдан Горинь. Святослав Гординський на тлі доби. Книга друга

Творці духовного клімату

Духовний клімат у Табірній Україні витворювала інтелігенція — мистці, письменники, науковці, журналісти, священники, громадські діячі. В таборах Ді-Пі і на приватних помешканнях перебувало чимало українських письменників з відомими іменами, авторів видатних творів у царинах поезії, прози, драматургії, літературної критики та літературознавства. Ось далеко не повний, складений Уласом Самчуком, список письменників, котрі перебували у різних таборах. Чимало з цих імен назавжди вкарбовано в історію української літератури: Марко Антонович, Олесь Бабій, Іван Багрянний, Василь Барка, Леонід Білецький, Олекса Веретенченко, Анатоль Гак, Андрій Гарасевич, Святослав Гординський, Катря Гриневичева, Остап Грицай, Докія Гуменна, Володимир Державин, Віктор Домонтович (Петров), Федір Дудко, Ростислав Єндик, Галина Журба, Неофіт Кибалюк, Юрій Клен, Людмила Коваленко-Івченко, Авенір Коломиєць, Юрій Косач, Ігор Костецький, Богдан Кравців, Роман Купчинський, Юрій Лаврінченко (Дивнич), Галина Лашенко, Олег Лашенко, Василь Левицький (Софронів), Вадим Лесич, Леонід Лиман, Наталя Лівницька-Холодна, Лука Луців, Оксана Лятурицька, Іван Майстренко, Маланюк Євген, Іван Манило, Фотій Мелешко, Леонід Мосендз, Михайло Мухин, Борис Олександрів, Василь Онуфрієнко, Михайло Орест (Зеров), Тодось Осьмачка, Остап Павлів, Софія Парфанович, Володи-

друсів, Микола Антохій, Сергій Бабуль, Володимир Баляс, Надія Білецька, Мирон Білинський, Євген Блакитний (Наконечний), Северин Борачок, Олекса Булавицький, Костянтин Бульдин, Микола Бутувич, Юліян Волянчук, Марія Гарасовська-Дачишин, Яків Гніздовський, Святослав Гординський, Дам'ян Горняткевич, Михайло Гоцій, Михайло Дзіндра, Михайло Дмитренко, Андрій Добрянський, Ольга Козакевич-Дядинок, Федір Ємець, Микола Жеваго, Петро Капшученко, Іван Кейван, Володимир Кивелюк, Михайло Кміт, геніальний карикатурист, гуморист і сатирик Едвард Козак (Еко), Рената Крам, Василь Кричевський-молодший, Василь Кричевський-старший, Григорій Крук, Любомир Кузьма, Юрій Кульчицький, Курах Іван, Володимир Ласовський, Мирон Левицький, Сергій Литвиненко, Євсей Ліпецький, Зоя Лісовська, Степан Луцик, Галина Мазепа, Антін Малюца, Василь Масютин, Петро Мегик, Михайло Михалевич, Михайло Мороз, Людмила Морозова, Мосора Любодр, Микола (Богдан) Мухин, Микола Неділко, Іванна Нижник-Винників, Михайло Осінчук, Антін Павлось, Григорій Пазюк, Леонід Папара, Василь Перебийніс, Леонід Перфецький, Олекса Повстенко, Дмитро Поторока, Мирослав Радиш, Володимир Січинський, Юрій Соловій, Микола Станько, Богдан Стебельський, Михайлина Стефанович-Ольшан-

ректора”. Умови були створені згодом, і створили їх самі таборяни. Та навіть тяжкі побутові умови в перші місяці перебування у таборах Ді-Пі не зупинили пліну життя: “У таборах, в колишніх військових казармах, у приміщеннях, переповнених людьми, як у бочці з оселедцями, де кімнати були перегорожені коцями і веретами, а часто й на горищах, у конюшнях і в підвалах, не маючи потрібних матеріалів, наші голодні й холодні мистці працювали творчо, аби показати свої здобутки публіці та переконати чужинців, що ми — не якісь “німецькі коляборанти”, а представники нації зі старою культурою, яка прагне творчого вияву, а особливо своєї самостійної держави”¹³. Незважаючи на важкі умови життя, у найбільших українських поселеннях Ді-Пі вже з січня 1946 р. одна за одною відкриваються виставки творів українського мистецтва, часто разом із творами мистців інших національностей”¹⁴.

У таборах перебувало чимало видатних особистостей українського політичного, культурного, релігійного, літературного й мистецького життя, як Борис Мартос — визначний український громадський і політичний діяч, голова Ради Міністрів Директорії УНР; Дмитро Дорошенко — історик, публіцист, громадський і політичний діяч, у 1918 р. міністр закордонних справ Української держави; Володимир Дорошенко — видатний бібліограф, літературознавець, громадський і політичний діяч; Наталя Полонська — історик і археолог; Тарас Боровець (Бульба) — організатор Української повстанської армії “Поліська Січ” та багато інших.

Про багатьох із них згадує у своєму щоденнику Улас Самчук, йому довелося побувати у багатьох таборах і познайомитися з яскравими індивідуальностями, що там перебували. “Між іншими гостями нашого табору бачу старого, з часів Києва, знайомого мистця-малюра Василя Васильовича Кричевського, також з Мангайму, який, здається, мав би бажання приміститися десь тут біля нас. Але тут всі кутики

Дитячий садок табору Регенсбург у день свята Тараса Шевченка

зайняті. І нема ради”. “Загостив до нас наш старий рівненський друг, діловий, активний коліс голова “Просвіти” в Рівному і трохи письменник, Неофіт Кибалюк, тепер мешканець табору Авгсбург. Він також не мав нічого проти — переїхати сюди до нас. Те саме, що й з Кричевським. Вибачте. Зайнято. Зрештою, у таборі Авгсбург також не найгірше. Там зосереджено багато людей культури, політики, громадської діяльності”¹⁵.

Серед колоритних постатей Григорій Костюк — “довголітній засланець підполярної Воркути, за словами У. Самчука, “втління долі української людини нашого безглузлого часу”; поетеса Наталя Лівницька-Холодна; її чоловік, “преславутий син преславутого батька” Петро Петрович Холодний”. Це тільки окремі особистості, а в розкиданих по усій Західній Німеччині таборах їх чимало. Усі вони розкриють свої творчі можливості впродовж чотирьох років високого духовного піднесення в таборах, зокрема, американської зони окупації Німеччини.

Серед табірників траплялося немало диваків. Один із них — маляр Микола Лепеха “заповзвася здивувати всіх тим, що цілу свою кімнатку, геть зі стелею, вималював на криваво-червоно, додав до цього ще й червоно лямпочку і виийшло пекло, у якому той художник виглядає, як Мефісто Миргородського крою... Колишній полтавський поміщик, якому пощастило пролізти крізь вухо голки сталінських вівісекцій, пройти всі митарства імперії Совдепів, від Дніпра до Камчатки і всі інстанції пекла від ЧеКа до НКВД, дійти аж сюди і ось щось таке ви-

гадати (...). Розмашний стиль, барвна мова, кривава кімната і виходить майстерня, де ті кольори огню і крові, виливаються у вислів доби на спомин нащадкам”¹⁶.

Письменники часто їздили в інші табори на збори, зїзди, конференції, для читання доповідей або просто зустрітися зі знайомими, разом відсвяткувати Різдво, Великдень, взяти участь в урочистостях з нагоди річниць видатних культурних і політичних діячів. Місцем таких заходів найчастіше були табори в американській зоні окупації — Ашаффенбург, Ульм та ін. З табору до табору добіралося добре налагодженою сіткою потягів. З рефератом “Велика література” У. Самчук виступав у таборах Новий Ульм, Авгсбург, Карлсфельд, Оффенбах...”¹⁷.

Улас Самчук може бути прикладом вдумливого ставлення до всього, що відбувалося в таборах. Як аналітик підходив він і до книг, які потрапляли в його руки. Читав “Біблію”, письменник зривав виписку: “І промовив Господь до мене: дивись! Я почав оддавати тобі Сигона і землю його; починай займати, щоб його земля була твоєю. І того часу підневолили ми всі городи його та обрekli всіх людей — чоловіків, і жіноцтво, і дітей: не дали нікому втекти. Взяти для себе тільки скотину як здобич і луп, що по городах, що їх поневолили... І віддав Господь, Бог наш, у руки наші так само і Ога, царя Базанського, і весь люд його, і побивали ми його, докилі ніхто з них не зівстався”.

До цієї цитати письменник дав такий коментар: “Се бо рече Мойсей, виконавець волі Божої, у своїх книгах Генезису і можна думати, що Гітлер нашого часу був лиш слухняним виконавцем волі Бога Мойсея і його нащадків. Лишень Гітлер, видно, потрапив не в ті двері”¹⁸.

¹³ Кейван І. Українські мистці поза Батьківщиною//Едмонтон—Монреаль: Clio Editions, 1996. — С. 6.

¹⁴ Кейван І. Українські мистці поза Батьківщиною//Едмонтон—Монреаль: Clio Editions, 1996. — С. 6.

¹⁵ Самчук У. Плянета Ді-Пі. — Вінніпег: Видання Товариства “Волинь”, 1979. — С. 16.

¹⁶ Самчук У. Плянета Ді-Пі. — Вінніпег: Видання Товариства “Волинь”, 1979. — С. 40—41.

¹⁷ Там само. — С. 6.

¹⁸ Там само. — С. 18.

Хор “Україна” (чоловіча частина) під керуванням проф. Нестора Городовенка в часі виступу в Регенсбурзі. 1946 р.

мир Перський (Міяковський), Павло Петрина, Борис Подоляк (Григорій Костюк), Леонід Полтава, Степан Риндик, Володимир Русальський, Улас Самчук, Олексій Сащук, Михайло Ситник, Яр Славутич, Олесь Смотрич, Микола Степаненко, Юрій Стефанік, Олекса Стефанович, Панас Феденко, Василь Чапленко, Ганна Черинь, Володимир Шаян, Юрій Шевельов (Шерех), Микола Шлемкевич, Никифор Щербина...

А нижче вперше складений автором цього есею-колажу список мистців — малярів, графіків, скульпторів, архітекторів, котрі, як і письменники, перебуваючи у таборах і на приватних помешканнях у Західній Німеччині й Австрії, збагатили скарбницю українського мистецтва видатними творами. В осередках мистецького життя — Мюнхені, Геттінгені, Міттенвальді, Бертхесгадені, Регенсбурзі, Нойбоерні та ін. містах у таборах і на приватних помешканнях проживали й творили Микола Азовський, Микола Анастасієвський, Петро Ан-

ска, Осип Танасевич, Леонтій Тимошенко, Клим Трохименко, Богдан Фідик, Петро Холодний, Михайло Черешньовський, Микола Шрамченко, Ірина Шухевич, Теодор Юзьків.

Наводжу цей перелік імен діячів культури для того, щоб продемонструвати, яка велетенська духовна енергія була сконцентрована в Табірній Україні. У наведених списках високому рівню багатьох талантів могли б позаздрити й нинішні Національні спілки письменників і мистців. Тому справедливо буде називати Табірну Україну вільним духовним виразником всієї тогочасної поневоленої комуністами Великої України. Більшість названих імен письменників і мистців у подальшому неодноразово будуть згадані в цій книзі.

У перші післявоєнні місяці для письменників і мистців в еміграції не було умов для нормальної творчої праці. Улас Самчук нарікав: “Ні стола, ні стільця, ні паперу, ні словника, ні довідника, ні бібліотеки, ні архіву, ні редактора, ні видавця, ані навіть ко-

Відтиски печаток українських установ та організацій у Регенсбурзі

Серце віддаю дітям

До когорти справжніх учителів належить вчителька зарубіжної літератури НВК “Велико-Бірківської ЗОШ I—III ст.—гімназія ім. С. Балая”, вчитель вищої категорії, вчитель-методист **Марія Євгенівна Замойська**, яка 6 травня відзначила свій ювілей. Майже 50 років вона навчає і виховує школярів, віддає їм енергію свого серця і тепло душі.

*У різні роки, у тривожний час,
Ви вчили нас, і ви любили нас.
Вклоняємося низько до землі,
Статечні, добрі, мудрі вчителі!*

Марія Євгенівна народилася 6 травня 1948 року в селі Смолянка Тернопільського р-ну. Батьки Євген та Броніслава працювали в колгоспі, виховували разом з Марією ще двох її братиків — Михайла та Едуарда. Середню освіту здобула у Баворівській школі. Потім було навчання у Чернівецькому державному університеті на філологічному факультеті.

12 років вона вчителювала у Скоморівській школі I—II ст., один рік — у Товстолузькій школі, і вже майже 34 роки працює у Велико-Бірківській школі.

Разом із чоловіком Родіоном вона виростила донечок Ірину й Роксолану, піклується про онуків Володю й Віталія, за що

має від них та від зятя Володимира належну пошану та повагу. Обидві дочки продовжують вчительську династію, працюють на педагогічній ниві.

Протягом усієї вчительської праці вона навчала і виховувала понад 1000 школярів, була класним керівником шести випусків учнів. Марія Євгенівна справжній майстер педагогічної праці, любить школярів, як рідних дітей, намагається дати знання кожному учневі, відповідально ставиться до виконання службових обов'язків, громадських доручень.

Колеги високо оцінюють її педагогічну майстерність і називають Марію Євгенівну вчителем-актором, вчителем-ліриком, вчителем-романтиком і вчителем-філософом. Заслужену шану має Марія Євгенівна від учнів та їх батьків. Її випускники завжди запрошують на зустрічі, вітають із Днем вчителя, днем народження із усіх куточків світу.

Марія Євгенівна бере активну участь у засіданні методоб'єднань, проводить показові уроки і виховні заходи, ділиться педагогічним досвідом з молодими колегами, має грамоти і подяки, бере активну участь в громадському житті. Як член правління Тернопільського районного відділення ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, вона була серед тих, хто вшанує Героїв Небесної Сотні, медичних працівників, які надавали допомогу пораненим на майдані в Києві в час Революції гідності і воїнам АТО на сході країни, бере участь в заходах вітаєвства “Просвіта”.

Тож вітаємо нашу шановну Марію Євгенівну з ювілеєм, бажаємо міцного здоров'я, щастя, пошани від рідних, друзів, успіхів у праці й довгих років життя.

З повагою побратими-просвітяни:
**К. ЯРЕМА, Е. МОЧЕВУС,
Л. ВАСУСЬ, А. САВКА, М. РОМАНЮК,
О. ТРЕГУБ, С. ГЕРЖАН,
С. ЛАПШИНСЬКА**

М. Є. Замойська (сидить праворуч)
у колі просвітян

Вітаємо матерів

У травні, коли природа буяє, додає нових сил і звеселяє серця, коли український народ щоденними молебнями вшанує Божу Матір, котру вважає своєю небесною покровителькою, маємо чудове свято — День Матері, нашої земної життєдательки і покровительки.

Тож із нагоди цього значимого свята Львівська ліга українських жінок бажає всім, щоб повсюдно лунали радісні й щирі слова любові й вдячності найдорожчій людині, котрій завдячуємо своїм життям. Щоб серця всіх широко відкрилися для матерів, щоб разом із квітами, віршами, піснями вилюпнулася хвиля любові і вдячності.

Мати — це найвищий титул і найважливіша посада. Адже це та, що творить життя, що в самопожертві віддасть своїй дитині все — не шкодуючи ні сил, ні здоров'я. Тож у Свято Матері бажаємо матерям міцного здоров'я, широкій вдячності й любові від своїх дітей. А також — гідного пошанування матерів державою і суспільством. Саме від матері найбільше залежить, якою людиною виросте дитина, яке суспільство творитиме.

У День Матері ми маємо вшанувати не лише тих, хто дав нам життя, а також тих, хто своєю любов'ю, турботою зігрів нас, хто доповнює або замінює материнські старання щодо нас. Несімо свою любов до бабусь, до наших усиновителів, до нянь, вихователів, учителів, наставників — до всіх, хто випромінює зі своїх сердець материнську любов!

І нехай з любові й шани до них проростає любов до рідної землі, до Вітчизни.

У День Матері маємо згадати і тих жінок, котрі посвятили своє життя всепоглинаючій любові до Вітчизни, які свій невичерпний запас материнської любові віддали рідній землі і рідному народові.

Такі жінки через трагічні історичні обставини не стали фізичними матерями, їхні молодість і здоров'я залишилися в советських ГУЛАГах та спецпоселеннях. Вони, сповнені любові до українського народу, жертвували своїм особистим щастям, ризикували життям, усі діла і помисли підпорядкували всепоглинаючій любові до України. Таких жінок називаємо Духовними Матерями українства і з пошаною схиляємо перед ними голови у День Матері. Прагнемо зберегти, продовжити традиції українського широкого, дієвого патріотизму.

Тож у цей весняний час Львівська ліга українських жінок бажає, щоб почалася весна в суспільному мисленні, щоб пробудилося в усіх розуміння визначної ролі Матері у суспільному розвитку. Нехай настане весна для Української Матері, нехай животворний потенціал, даний Матері самим Господом Богом, оживе й розквітне на благо України!

Від імені Львівської ліги українських жінок
голова ЛМО ВЛУЖ
Лідія КУПЧИК

«Просвіта» продемонструвала полтавцям документальний фільм про головного художника УПА

Полтавське ОО ВУТ “Просвіта” та обласна наукова універсальна бібліотека ім. І. П. Котляревського представили полтавцям документальний фільм “Покливав нас Господий глас” про художника світового масштабу Ніла Хасевича.

На запрошення “Просвіти” до Полтави завітав Михайло Ткачук — режисер документальних фільмів, кінодокументаліст, лауреат Шевченківської премії та премії імені Василя Стуса. Він розповів про історію створення фільму. „Здобути або не бути“ — такою була перша назва, але при перекладі англійською виникла проблема. У фільмі звучать слова пісні УПА, тому цитувати з неї зробили саме як назву. Режисер збирав дані про головного художника УПА від сусідів, свідків і друзів дитинства. Кінострічка не має сценарію — це спогади свідків тих подій, зустріч на Покрову 1992 року воїнів УПА з усього світу, розмова з мистецтвознавцем про винятковий талант Хасевича. Адже як художник, він проявив себе у найрізноманітніших напрямках — малярстві, гобелені, графіці, був неперевершеним майстром екслібриса. А завдяки його малюнкам про УПА дізналися у світі. Провідною лінією фільму стала хресна хода на місце знищення Ніла Хасевича і встановлення там дерев'яного хреста. “Довгий час я не знав, що таке УПА. Потім потроху почав входити в тему і дивувався: що це — армія селянок, армія без держави? І лише коли познайомився з Євгеном Сверстюком, він відкрив мені, що там були дуже цікаві люди. Так я дізнався про Ніла Хасевича. Якоюсь знімав кіно в Луцьку на Волині, і мене запросило новостворене СБУ (йшов 1992 рік). Мені показали малюнки Хасевича і кажуть: “Знаєте, у нас хочуть їх викинути”. А я їм відповідаю: “Хлопці, та їм же ціни нема! Я зроблю про це фільм.” 25 років тому наша знімальна група відвідала села, в яких жив і займався живописом Ніл Хасевич. Побували і на місці бункера УПА, який оточила група НКВС і закидала гранатами, а за кілька хвилин до цього художник і його однодумці заспівали гімн “Ще не вмерла Україна” і застрелилися. Будинки і криївку ретельно зруйнували радянські кати, а тіла воїнів УПА спалювали чи кидали в річку, щоб не було могил, на які могли приходити родичі, — сповістив Ткачук. — Глядачі побачать версію, яка була створена 2014-го. Адже Служба безпеки передала мені матеріали, які в ті часи, коли я знімав, були недоступні. Зокрема ми не мали фотокарток загиблих Хасевича і його хлопців. Також СБУ знайшла

малюнки Хасевича, які на той час, коли ми знімали, були невідомі”. Фільм присвячений герою Небесної сотні, бо, на думку автора, це демонструє спадкоємність боротьби за незалежність.

“Мета показу — відновлення історичної пам'яті, оскільки УПА — унікальне рідкісне явище. Цей матеріал дає можливість прикладу, як потрібно шукати цієї єдності влади й народу. В історії України, на мою думку, було два моменти, коли єдність народу і влади досягла 100% — це хмельниччина і боротьба УПА. Це породжувало небувалий героїзм. По-стать Ніла Хасевича вражає потужністю і бачимо паралелі під час нинішньої московсько-української війни. Українцям доводиться постійно відстоювати право на життя, свою землю і свою мову. Людина, яка із 14 років була без ноги, але зміла вивчитись в академії мистецтв у Варшаві, мала виставки у Вашингтоні, Парижі і Лондоні, але пішла захищати від окупантів рідну землю і загинула в бункері 1952 року. Виставки були по всьому світу. Ні, пішов в УПА і там своїм різцем і пензлем воював. Такий подвиг достойний шани і пам'яті поколінь”, — прокоментував полтавським журналістам ініціатор показу, голова ОО ВУТ “Просвіта” Микола Кульчинський. На перегляд 45-хвилинної стрічки завітало чимало молоді — старшокласники полтавських шкіл, студенти-історики. “Радий, що прийшла молодь. Вони ж дуже відрізняються від тих, які старші на п'ять років. Це вже діти справжньої України”, — сказав Микола Кульчинський.

Працівники соціокультурного відділу бібліотеки підготували стенд із газетними та журнальними публікаціями про Ніла Хасевича. Захід відвідали представники “Волинського братства” у Полтаві, а також гість із Одеси, колишній політ'язень, мовознавець, письменник Олександр Різників. Йому, автору фільму Михайлові Ткачуку та Миколі Кульчинському вручили почесні грамоти від ОДА за вагомий внесок у справу національного відродження.

Прес-центр Полтавського
ОО ВУТ “Просвіта”
за матеріалами інтернет-джерел

До славних роковин

Нам “Слово Просвіти”, як сонечко, світить
І всіх огріває з небес висоти.
Услід за весною з'являється літо.
Зі “Словом” нам дихати, жити й рости.

Воно ж милозвучне і пахне медово.
А в цілі потрапляє, мов гостра стріла.
Зі слів утворилась дзвінка наша мова —
Народу опора, єднання і лад.

За покликом Слова їти ми готові.
На шляху не спинить нас морок густий.
Ми знаєм, що першим було Боже Слово
Й воно нас веде, мов маяк, до мети.

У спільності Слова і духа, у праці
Ми будем незламні для всіх ворогів.
Та маєм ще дужче й мужніше старатись,
Як совість нас кличе, як Бог нам велів.

Дзвенить наша радість по цілому світу,
Високо здіймається спів із грудей,
Бо ми, що наснажені “Словом Просвіти”,
Відзначимо спільний усім ювілей.

Левко ВОЛОВЕЦЬ,
с. Колоденці на Львівщині,
березень, 2018 р.

Наталка Ворожбит: «Кожен може написати свою драму»

У Центрі мистецтв “Новий український театр” відбувалася творча зустріч із сучасним драматургом, режисером і сценаристом Наталкою Ворожбит, яка належить до напряму “нової драми”.

нає пробувати свої сили у драматургії.

“Ще десять років тому мені здавалося, що сучасної драми в Україні не існує. Саме в той час я повернулася з Москви, де тоді було досить насичене драматургічне життя. Але в Україні стає дедалі цікавіше, з’являються нові імена. Події на Майдані та сході України сприяють розвитку драми, адже на ці події неможливо не реагувати і кожен, хто відчуває творчий потенціал, якось намагається про це писати.

Моїм викладачем у Літературному інституті була відомий театральний критик Інна Вишневська. Паралельно я потрапила в середовище, з якого виріс фестиваль “Любимівка”, який потім переріс у “нову драму” і “Театр ДОС”. Це було спілкування небайдужих людей, яких не влаштував той театр, який був, з його мовою і формою. Моїм другом, колегою і вчителем був ди-

ректор “Театру ДОС” Михайло Угаров.

Я впевнена, що кожна людина може написати хоча б одну п’єсу з тієї причини, що в кожному є своя драма. Я багато працюю з підлітками. Це проект “Class Act: Схід — Захід”. Там ми вчимо дітей писати п’єси. І не лише їх, а й продюсерів та акторів. Закони драматургії закладені у житті. Кожна життєва історія, яку ви розповідаєте, побудована за законами драми. Якщо ви відчуваєте ці закони й уважно придивляєтесь до життя, то самі можете опанувати цей жанр літератури. Але це повинно підкріплюватися участю у фестивалях, зустрічами з практиками. А головне — дивіться хороші вистави, читайте хороші п’єси.

Мій досвід показує: якщо перші дві-три сторінки п’єси не зачепили тебе за живе, то вже цей твір не зачепить тебе ніколи. Але інколи з перших рядків відчуваєш, що це талановита річ, хоча начебто нічого особливого. Критерій професіоналізму ніколи не був для мене визначальним. А на фестиваль “Тиждень актуальної

п’єси” ми не брали п’єси професійних авторів. Важливо, коли людина не байдужа, коли вона любить своїх персонажів. Те саме з історією, яку вона розповідає, якщо любить, то “заражає” цією любов’ю і тебе.

Ніколи й нікому не пропонувала своїх п’єс. Мені щастило потрапляти в ті кола, де людям були важливі сучасні теми. Взагалі добре, коли драматурги й режисери зустрічаються на літературних читаннях. А шансу на те, що ви надішлете свою п’єсу до Національного театру і там її поставять, практично немає. Потрібно з одностудійцями, можливо, такими самими початківцями, знаходити маленькі майданчики і робити щось самим. І коли це виходить, то починають долучатися й інші.

Коли мені замовили сценарій до стрічки “Кіборги”, то довелося багато спілкуватися з учасниками тих подій. Спочатку на мене дивилися з недовірою. Потрібно було цю недовіру ламати. Було багато емоцій, пов’язаних зі збором матеріалу, спілкуванням. Паралельно працювала з дітьми в

зоні АТО. Ще й написала у цей час п’єсу, постановку якої готує Тамара Трунова.

Також важливою для мене є п’єса “Саша, винеси сміття”, вона має хорошу сценічну історію і в Україні, і за кордоном.

Часто режисери беруть твою п’єсу і переробляють на свій смак, не питаючи автора. Мені це не подобається. Якщо я поважаю режисера і довіряю йому, то можу дуже багато переробляти у своїх творах. І це нормально, адже треба відчувати особливості театру і міста, в якому відбуватиметься вистава. Але некоректно, коли режисери це роблять самостійно.

Про головного персонажа бажано знати більше вже тоді, коли починаєш писати п’єсу. Але на 100% не потрібно його придумувати з самого початку. Це буде заважати. Потрібно залишити повітря, свободу, можливість змінитися. Має залишатися якась загадка”.

Зустріч із Наталкою Ворожбит відбулася у рамках фестивалю “Нова п’єса”. Крім цього у програмі фестивалю відбулися: зустріч із зав. літературної частини Білоруського академічного театру юного глядача Жанною Лашкевич; режисерські читання п’єс “Ліричні діалоги з ліфтом” Елли Леус (м. Одеса) і “Вовки-лебеді” Михайла Білана (м. Сімферополь), які були учасниками “Коронації слова — 2016”; бліц-презентації та літературні курси.

Пані Наталка разом із німецьким режисером Георгом Жено заснувала “Театр переселенця”, у якому переселенці з Донбасу розповідають реальні історії свого життя. Вона куратор фестивалів “Донкульт” і “ГОГОЛЬФЕСТ”, одна із засновниць фестивалю “Тиждень актуальної п’єси”. П’єси Н. Ворожбит ставилися в театрах України, Росії, Великої Британії, Польщі, США та Латвії. Також Наталка автор сценарію фільму “Кіборги”. Під час зустрічі з глядачами та молодими драматургами вона поділилася секретами своєї творчої майстерні та дала поради тим, хто лише почи-

Травнева палітра Києва

У Національному художньому музеї України презентували книжку Анатолія Сумара “Листи про мистецтво”, Центр української культури та мистецтва запрошує на Всеукраїнську виставку “Бісер: Вчора. Сьогодні. Завтра”, а Музей гетьманства — на виставку молоді художниці Надії Пилипенко “Квіткові сутінки”.

Автор книжки “Листи про мистецтво” Анатолій Сумар (1933—2006) увійшов в історію українського мистецтва яскравими самобутніми творами, в яких реальність вражені тісно переплелася з абстрактною образністю. Художник цікавився архітектурою, музикою, дизайном. Ґрунтовне знання історії світового мистецтва він зафіксував в унікальній епістолярній формі — листах, адресованих своїм онукам у Вашингтон. “Листи про мистецтво” — результат копії роботи куратора Валерія Сахарука з архівом художника.

“Ці, здебільшого короткі, тексти важко назвати листами, радше нотатками, присвяченими окремим художнім творами чи явищам, що стали класичним. Та й пересилалися вони не тради-

2014 року на великій монографічній виставці у Національному художньому музеї України. Сьогоднішня презентація лише увиразнює справжній масштабні явища, ім’я яким — Анатолій Сумар”, — розповів куратор проекту.

До участі в презентації запросили Валерія Сахарука, онуку Анатолія Сумара, який художником адресував свої листи, Олену Зорю, засновницю Stedley Art Foundation і учасниці меценатського клубу “Леви музею” Стеллу Бенямінову. Листи митця читала телеведуча і журналістка Тетяна Гончарова.

Всеукраїнська виставка “Бісер: Вчора. Сьогодні. Завтра” відбувається вже шосте. Проект, починаючи з 2012 року, задає тон розвитку бісерного мистецтва в

Україні. Цьогорічна експозиція представила картини, виконані в унікальній техніці “межівська мозаїка” від Олександра Костири; персональну виставку дизайнерського одягу, аксесуарів та прикрас з бісеру від Наталії Маріаш, яка посіла третє місце в конкурсі “Бісерна розкіш”, що відбувався в рамках минулорічної виставки

“Бісер: Вчора. Сьогодні. Завтра”; персональну виставку етнічних прикрас від творчої студії “Епої Handmade”; колекцію вишуканих капелюшків із бісеру від Лариси Сумер, майстра декоративно-прикладного мистецтва, учениці школи Ecole Lesage (м. Париж, Франція). Щодня працює крамничка, де можна придбати ексклюзивні вироби з бісеру та фотомайданчик, де всі охочі мають можливість зробити красиві весняні фото.

Загалом заплановано понад 20 майстер-класів та екскурсій для дітей і дорослих від учасників проекту.

Особливу увагу відвідувачів привертають ікони “Апостол Петро”, “Апостол Павло”, “Святий Миколай”, створені юними

майстрами з Межівського району Дніпропетровської області; картини “Соняшники” Олександра Костири, “Дорога додому” Ілони Кузневої, “Кали” Ольги Штогрін.

Персональна виставка “Квіткові сутінки”, яку відкрили в Музеї гетьманства, стала дебютною для Надії Пилипенко. Надія народилася в Харкові. Згодом родина переїхала до столиці. Тут дівчина закінчила Інститут реклами та графічний факультет Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука. Наразі працює як графічний дизайнер, ілюстратор, живописець та графік, захоплюється цифровим фото.

На виставці “Квіткові сутінки” представлено картини, на яких мисткиня зобразила сюжети, що не потребують серйозного аналізу і легко сприймаються будь-якою аудиторією. Художниця прагнула показати, що в сучасному швидкоплинному житті інколи хочеться просто спокою, споглядання, ненав’язливої краси та рівноваги. А після затишної зими вирішила

представити саме квіти та показати, наскільки важливим є зв’язок людини з природою.

“Весняні мотиви виставки співзвучні нинішній сонячній, квітучій порі. Кожна робота Надії Пилипенко демонструє її творчу індивідуальність, всі представлені полотна неповторні. Ця виставка спонукає любити життя в усіх його виявах, в кожному співі птахів, сході сонця, кожній квітці, яка нам загадково усміхається. А авторка зробила диво, увічнивши цю усмішку.

Виставка “Квіткові сутінки” стане яскравою сторінкою у творчому літописі музею”, — зазначив на відкритті заходу науковий співробітник Музею гетьманства, кандидат історичних наук Володимир Панченко.

Особливість виставки полягає в тому, що всі картини створені люмінесцентними фарбами, а на темному тлі квітки стають ще яскравішими. Особливо цікаво споглядати полотна, коли починає сутеніти, напевне, звідси й назва. Серед відвідувачів виставки найбільший інтерес викликають роботи “Тюльпани”, “Лілія”, “Півонія”, “Анемона”, “Цибулька” та інші.

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

ційним чином, у конвертах, а в книгах, до яких слугували коментарями. Адресатами Сумара були його онуки Катерина й Олена. Їхній батько, Василь Зоря, обійнявши посаду другого секретаря Посольства України у США, забрав їх та дружину, Анну Сумар, із собою до Вашингтона.

Як і переважна більшість творів, листи зберігаються в родині художника. Разом з численними ескізами, макетами книжок, дизайнерськими розробками, нотатками з архітектури вони складають єдиний і цілісний доробок, головну частину якого показали

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Нова школа у Білогородці: виховання сміливих і підприємливих

Жільбер й Алан працюватимуть у новій незвичайній школі у Білогородці. Разом з іншими педагогами виховуватимуть нове покоління українців, яке вільно почуватиметься у великому світі цивілізованих країн, яке і у власній країні не буде розгублено чекати, доки хтось вибудує для них зручний світ. Це буде школа, яка готова взяти на себе місію виховання школярів, ментальність яких адаптована до сприйняття сучасного способу і ритму життя.

Що мусить змінитися в українській системі освіти, аби в майбутньому наші розумні й креативні діти могли похвалитися не лише об'ємом знань, а й легко знаходити своє місце у житті, впевнено почуватись у світі, який у XXI столітті чи не щодня приростає революційними змінами у техніці й способі існування суспільства? Як потрібно виховувати українську малечу, аби у майбутньому діти не вирости інфантильними, бо ця риса притаманна нашому пострадянському суспільству? Що потрібно, аби вони росли сміливими і впевненими у собі?

Нині в Україні триває активний пошук способів освіти нового покоління, зокрема і в рамках програми “Нова школа” Міністерства освіти і науки України. Бо навіть успішні батьки, які самі великими зусиллями зуміли побудувати власний бізнес, не можуть повною мірою передати здатність до підприємництва своїм дітям — бо ментальність, притаманна нашому суспільству після багатьох десятиліть радянського тоталітаризму, гасить у дітях змалку енергію і прагнення брати на себе відповідальність за свою долю, свій добробут, життя своєї родини. Але вже з 1 вересня нинішнього року в Білогородці під Києвом розпочне роботу унікальна “Школа для успішних дітей” Astor School.

— У цій школі ми будемо виховувати дітей, починаючи з садочка, навчаючи бути підприємливими, готовими до роботи у власному бізнесі, — говорить генеральний директор нової школи Андрій Піллера. — Зараховуємо місцевих дітей і дітей із Києва та інших містечок навколо. Вже цього року набираємо дітей у 1—4 класи, їх буде по два, а також будуть групи для дітей 5—6 та 4—5 років. За рік добудуємо корпус для дітей 5—11 класів. Навчатимемо дітей, як із власного хобі зробити бізнес. Таким бізнесом на початку може стати виготовлення іграшок, дитячого одягу, меблів, солодощів...

Пан Андрій розповів цікаву історію з досвіду своїх друзів, який пізніше й засто-

...З учителем французької — Жільбером з Французької Гвінеї та викладачем англійської Аланом з Канади познайомились у селищі Білогородці на Київщині біля нового корпусу школи, будівництво якого якраз завершується. У Жільбера гарна, багата українська мова. Його великі очі блищать, коли він говорить: “Я багато знаю про “Просвіту”, читаю газети. Я 10 років прожив в Івано-Франківську, але коли потрапив у Львів, прийшов на могилу Івана Франка, я сказав: “Дякую, тобі, Господи, за те, що можу стояти біля цього святого місця. Я знаю, що Іван Франко був одним із засновників “Просвіти”.

сували на практиці у звичайній школі. Діти тих друзів захопились випіканням печива, а коли попросили у батьків грошей на якусь забавку, отримали від мами пораду продавати печиво і заробити кошти на бажану покупку. Справа виявилась складнішою, ніж видавалося, бо довелося шукати рецепти, замовляти упаковку, та врешті з цієї гри вийшов невеличкий бізнес, який проводився під опікою матері, але забезпечував малим власний заробіток. Саме життя навчило тих дітей маркетингу, і вони сприйняли це природно.

— У дітях від народження є природна підприємливість, цікавість до справи, ентузіазм, — стверджує Андрій Піллера. — Але батьки і школа гальмують і нівелюють ці здібності — така склалася традиція, а сучасне життя вимагає більшої активності, самостійності, ініціативності. Наші вихованці вивчатимуть усі ті дисципліни, що й їхні ровесники у звичайній школі, хіба що більше уваги приділятимемо розвитку мистецьких здібностей. Зате вивчення мов — у пріоритеті, бо сучасний бізнес вимагає вільного володіння іноземними мовами. Мова навчання — українська, дві обов'язкові іноземні — французька і англійська. Додатково можливо вивчення й інших мов — за бажанням батьків. Учителями французької й англійської, як і інших мов, будуть їхні носії. Вже зараз у нас є партнери-школи у Канаді, які готові забирати наших учнів

на канікули, де діти удосконалюватимуть знання іноземних мов. Переважно це школи, де компактно проживають вихідці з України, тож і їм буде цікаво удосконалити свою українську. І я сподіваюся, що це буде не тільки елементом навчання, а й початком дружби дітей із різних країн.

У пана Андрія вже накопичився досвід створення закладів для дітей. Окрім програми бізнес-освіти, в якій має вже практичні результати, він також займався створенням дитячого табору “Буковель-Артек”, куди приїхали 2014 року вихователі з Криму. І у Межигір'ї працював, створюючи дитячий табір.

— У цій школі ми хочемо навчати дітей фінансової грамоти, маркетингу, осмислення ведення бізнесу — звісно, відповідно до віку і під контролем батьків, — говорить він. — У нас працюватимуть юристи, які разом зі старшими дітьми складатимуть бізнес-контракти, пояснюватимуть, що є важливим і необхідним у цій роботі. Я прагну, аби на момент закінчення школи учні вже мали якийсь пасивний дохід від

спланованої і впровадженої бізнес-діяльності. Маючи власні, хоч і невеликі кошти, діти більш сміливо і осмислено вибиратимуть напрям майбутньої вищої освіти. Ми також співпрацюємо з університетом ім. Драгоманова, з їхніми психологами.

Нам пропонують уже зараз відкрити школи за цією програмою не тільки в інших містах України, а й в інших країнах. Але поки що мене зацікавила пропозиція української діаспори зі Швейцарії, вірогідно, будемо і там створювати школу-побратима. Зверталися й з російської діаспори, але співпраця з ними неможлива через війну.

Нові корпуси школи ще добудовують, а молодий педагогічний колектив уже складає плани на новий навчальний рік. Для молодих учителів досвід, який вони отримують тут, може стати основою для наукових досліджень щодо того, як виховувати дітей, аби український народ славився не лише своїм духовним спадком та багатими традиціями, а виявив себе як модернова нація активних і підприємливих людей, здатних перетворювати світ.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2018

Нині триває передплата на 2018 рік на періодичні видання за друкованим Каталогом видань України «Преса поштою».

Наш поштовий індекс — 30617.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Регістраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЦУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,

м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosivity.org

http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”,

вул. Сім'ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у травні — 16 500

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

